

LIBERALISTENE

DITT LIV, DITT VALG!

Stortingsvalgprogram 2018-2021
Liberalistene

Innholdsfortegnelse:

1. Staten og konstitusjonelle forhold	4
1.1 Rettsstaten	4
1.2 Grunnloven	5
1.3 Republikk og maktfordeling	6
1.4 Stortinget	7
1.5 Valgordningen	7
2. Trygghet for liv og eiendom	8
2.1 Politiet	8
2.2 Straff	9
2.3 «Forbrytelser uten offer»	11
2.3.1 Rusmidler	12
2.3.2 Sexarbeid	14
2.3.3 Våpen	14
2.3.4 Pengespill	15
2.3.5 Kampsport	16
2.3.6 Sertifisering av legemidler, kosttilskudd og næringsmidler	17
2.4 Rettssikkerhet	18
2.5 Personvern	19
2.6 Eiendomsretten	21
2.6.1 Intellektuell eiendom	22
2.6.2 Patenter	23
3. Økonomisk politikk	24
3.1 En fri markedsøkonomi	24
3.2 En mindre oljeavhengig økonomi	25
3.3 Reguleringer	27
3.4 Subsidier	29
3.4.1 Landbruket	30
3.5 Skatter og avgifter	31
3.5.1 Bedrifts- og kapitalbeskatning	33
3.5.2 Personlig inntektsskatt	34
3.5.3 Avgifter	35
3.5.4 Privat eierskap	36
3.6 Bank- og pengepolitikk	37
3.6.1 Økonomisk stabilitet	37
3.6.2 Et fritt bankvesen	39
3.7 Konkurransopolitikk	39
3.8 Boligpolitikk	40

3.9 Kommunepolitikk	42
3.10 Friborgerskap	43
4. Utdanning	44
4.1 Frigjøring av skolesystemet	44
4.2 Grunnskolen og de videregående skolene	46
4.3 Fordeler med et privat skolesystem	48
4.4 Høyere utdanning	49
4.5 Forskning	51
5. Helse	52
5.1 Frigjøring av helsesystemet	52
5.2 Primærhelsetjenesten	54
5.3 Spesialisthelsetjenesten	56
5.4 Fordeler med private sykehus	57
5.5 Finansiering	58
5.5.1 Forsikringer	59
5.5.2 Sparing og direktebetaling	60
5.6 Aktiv dødshjelp	62
5.7 Eldreomsorg	62
5.8 Tannhelse	64
5.9 Rusomsorg	64
5.10 Psykisk helse	65
6. Arbeid og velferd	67
6.1 Velferd etter velferdsstaten	67
6.2 Arbeidsliv	69
6.3 Pensjoner	71
6.4 Sykelønn	73
6.5 Uførhet	74
6.6 Øvrige sosiale ytelser	76
6.7 NAV	78
6.8 Fattigdom	79
7. Familiepolitikk	80
7.1 Uavhengighet for familiene	80
7.2 Overføringer til barnefamilier	81
7.3 Ekteskap	82
7.4 Barns rettsstilling etter samlivsbrudd	83
7.5 Sikkerhet for barn	85
7.6 Barnehager	86
8. Miljø og energi	87
8.1 Faktabasert miljøpolitikk	87
8.2 Forurensning og eiendomsrett	88

8.3 Friluftsliv og naturvern	90
8.4 Menneskeskapt global oppvarming	91
8.5 Dyrevelferd	93
8.6 Energiforsyning	94
8.7 Naturressurser	95
9. Samferdsel	96
9.1 Veier	96
9.1.1 Lokalveinettet	97
9.2 Bilisme	98
9.3 Fly- og jernbanetransport	99
9.4 Øvrig kollektivtransport	100
10. Innvandringspolitikk	101
10.1 Positiv og produktiv innvandring	102
10.2 Innvandring og velferdsstaten	102
10.3 Integrering	104
10.4 Asylsøkere	106
10.5 Statsborgerskap	107
11. Utenriks- og sikkerhetspolitikk	108
11.1 Overordnede målsettinger	108
11.2 NATO	109
11.3 Det norske forsvaret	110
11.4 FN	112
11.5 EU	113
11.6 Bistand/utviklingshjelp	114
12. Kulturpolitikk	116
12.1 Et fritt kulturliv	116
12.2 Bevaring av kulturminner	117
12.3 NRK	117
12.4 Presse- og ytringsfrihet	118
12.5 Religion	119

1. Staten og konstitusjonelle forhold

1.1 Rettsstaten

Liberalistene er sterke tilhengere av de vestlige rettsstatsidealene, inkludert folkesuverenitetsprinsippet, maktfordelingsprinsippet, personvern, rettssikkerhet og likhet for loven, og jobber aktivt for å verne om disse idealene. Med utgangspunkt i vårt ideologiske fundament, mener Liberalistene at statens legitimitet primært er forankret i dens rolle i å beskytte de grunnleggende individuelle rettighetene: retten til liv, frihet og eiendom.

Av dette følger det at Liberalistene på lang sikt går inn for en sterkt begrenset stat, som kun skal sikre borgernes frie og fredelige livsutfoldelse. Staten skal ikke ha rettslig grunnlag for å aktivt legge hindringer i veien for fredelige aktiviteter, verken på det personlige eller økonomiske plan.

Liberalistene vil:

- Aktivt verne om de vestlige rettsstatsidealene
- At statens eneste oppgave skal være å beskytte individets rett til liv, frihet og eiendom

1.2 Grunnloven

Liberalistene anser staten for å være borgernes tjener. Det betyr at Grunnloven bør utformes på en slik måte at den legger klare og entydige begrensninger på statlig maktutøvelse, og strenge føringer for hvilke typer lover som kan anses som legitime. Grunnloven skal være det høyeste rettsgrunnlaget.

Alle lover skal være forankret i rent objektive kriterier knyttet til beskyttelse av borgernes liv, frihet og eiendom, og skal ikke kunne vedtas på grunnlag av vilkårlige, politiske målsettinger blant medlemmene av Stortinget. Dette skal sikre oversiktighet og forutsigbarhet i lovverket, samt hindre statlig maktmisbruk og en stadig økende statlig maktkonsentrasjon.

Grunnloven skal ha som mål å hindre at det vedtas autoritære lover som er i strid med statens legitime funksjon, samt lover som er i strid med prinsippet om likhet for loven. Dersom slike lover likevel vedtas, er det Høyesteretts oppgave å erklære dem for ugyldige. Som et generelt, styrende prinsipp skal den årlige produksjonen av nye lover og det totale antallet lover holdes på et så lavt nivå som overhodet mulig. Samtidig skal alle lover formuleres på en slik måte at alle borgere til enhver tid er i stand til å sette seg inn i det gjeldende lovverket.

Liberalistene vil:

- Opprette en grunnlovsdomstol som høyeste rett, med mandat i grunnlovens paragraf 92
- Ha en grunnlov som legger strenge begrensninger på statlig maktutøvelse
- Sikre at ingen lover er i strid med prinsippet om individets rett til liv, frihet og eiendom

- Ha en så lav lovproduksjon og et så enkelt og oversiktlig lovverk som mulig

1.3 Republikk og maktfordeling

Liberalistene er sterke tilhengere av maktfordelingsprinsippet, som innebærer at de lovgivende, utøvende og dømmende organer skal være adskilte og uavhengige. Maktfordelingsprinsippet ivaretas best under en republikansk styreform, hvor det formelle statsoverhodet, altså presidenten, velges av folket, i stedet for at rollen går i arv. Vi går følgelig inn for å avskaffe både monarkiet og parlamentarismen, og i stedet innføre republikk i Norge.

Stortinget skal fremdeles være det lovgivende organet, presidenten det utøvende organet og domstolene det dømmende organet. Stortinget og presidenten velges av folket og skal ha sine egne, separate oppgaver i styringen av landet for å sikre maktbalanse mellom institusjonene. Domstolene skal være helt uavhengige av både Stortinget og presidenten i sitt virke. Dommerne i Høyesterett utnevnes av presidenten, men må godkjennes av Stortinget. Regjeringen utnevnes også av presidenten. Presidenten skal være øverstkommanderende for landets militære styrker og er ansvarlig for utnevnelsen av Forsvarets øvrige ledelse.

Presidenten er direkte valgt av folket, i stedet for å være forankret i Stortinget, og derfor har heller ikke Stortinget myndighet til å avsette presidenten. Av dette følger det at presidenten må være dømt i Riksretten for å kunne avsettes.

Liberalistene vil:

- Avskaffe monarkiet og parlamentarismen
- Innføre republikk med president som statsoverhode

1.4 Stortinget

Liberalistene jobber for å redusere politikkenes rolle i samfunnet og holde produksjonen av nye lover på et så lavt nivå som mulig, som redegjort for i kapittel 1.2. Så lenge politikk forblir en attraktiv karrierevei, blant annet gjennom generøse frynsegoder og høy avlønning, vil dette stimulere til høy politisk aktivitet og høy produksjon av nye lover og reguleringer. På bakgrunn av dette går Liberalistene inn for å kutte kraftig i lønn og frynsegoder for stortingsrepresentantene. Økonomiske og materielle insentiver skal i minst mulig grad ligge til grunn for politikk som yrkesvalg.

Liberalistene vil:

- Kutte kraftig i lønn og frynsegoder til stortingsrepresentantene

1.5 Valgordningen

Dagens valgordning innebærer at stemmer som avgis ved valg teller ulikt basert på hvor i landet stemmen ble avgitt. Dette anser Liberalistene som et demokratisk problem, og derfor ønsker vi å endre valgloven slik at hver stemme veier like mye. Det betyr at hele landet må slås sammen til én enkelt valgkrets. Som en konsekvens av dette, mener Liberalistene at Sametinget må

nedlegges, da Stortinget er det organet som skal representere alle borgerne, uavhengig av etnisk eller annen gruppebasert tilhørighet.

Liberalistene vil:

- At alle stemmer skal telle likt
- Avskaffe Sametinget

2. Trygghet for liv og eiendom

2.1 Politiet

Liberalistenes mål er et samfunn preget av fredelig sameksistens, hvor trygghet for liv og eiendom er sentrale verdier. Derfor er kriminalitetsbekjempelse en av Liberalistenes aller viktigste saker. Vi mener det er avgjørende at politiet ressursmessig ligger i forkant av en stadig mer profesjonalisert kriminalitet, samtidig som at politiet må være i stand til å slå vesentlig mer effektivt ned på den såkalte hverdagskriminaliteten.

Liberalistene ønsker å sikre et moderne, slagkraftig politi som er i stand til å løse sine oppgaver så effektivt som mulig. Derfor er det avgjørende at politiet til enhver tid er sikret tilstrekkelige midler. Liberalistene ønsker at en betydelig andel av bevilgningene går til avansert teknologi og utstyr, som kan bidra til å gjøre kampen mot kriminalitet mer effektiv. Politiet bør ha en så lav responstid som mulig uavhengig av politidistrikt, og i den forbindelse ønsker vi at så

mange politidistrikter som mulig skal disponere egne helikoptre og beredskapstropper, som kan settes inn ved alvorlige kriminelle hendelser.

Videre ønsker Liberalistene mer synlig politi i form av for eksempel hyppigere patruljering. Vi mener at politiet bør ha enkel tilgang til våpen, og vil derfor åpne for alminnelig bevæpning av politiet. Det er viktig at politiet utviser god våpendisiplin, og derfor vil vi ha større vektlegging av våpentrening i utdannelsen av nye politibetjenter.

Liberalistene vil:

- Sikre et moderne, slagkraftig og effektivt politi
- Åpne for alminnelig bevæpning av politiet

2.2 Straff

Liberalistene mener at dagens strafferammer generelt er altfor lave. Særlig gjelder dette for den groveste kriminaliteten, som drap, voldtekt og grove voldshandlinger. Etter Liberalistenes syn skal et sivilisert samfunn som et generelt prinsipp reagere strengt på brudd på den grunnleggende retten borgerne har til trygghet og eiendom, da denne retten er en fundamental forutsetning for et stabilt, harmonisk og fredelig samfunn.

Streng straffer for alvorlige forbrytelser er viktig for å beskytte fredelige, lovlydige borgere. Uskadeliggjøring av kriminelle bidrar til å holde kriminaliteten nede, samtidig som vanlige mennesker kan leve uten å frykte for sitt liv og eiendom. Streng straffer er i tillegg avgjørende for å opprettholde og styrke den allmennpreventive og individualpreventive effekten som straffen skal ha, og dagens milde strafferammer bidrar etter Liberalistenes syn til å svekke disse

effektene. Liberalistene går inn for relativt enkle soningsforhold for innsatte, og lavere materiell standard enn den man finner i andre institusjoner i samfunnet. Liberalistene er motstandere av dødsstraff.

Liberalistene er opptatt av at tidligere straffedømte ikke skal falle tilbake i kriminelle løpebaner etter endt soning, og vil innføre tiltak for å forhindre dette. Blant annet ønsker vi å satse på utstrakt bruk av frigangshjem hvor straffedømte under oppsyn oppholder seg en periode etter fengselssoningen. Dette legger til rette for en gradvis og enklere overgang til samfunnet og til et liv som produktiv og lovlydig samfunnsborger.

Liberalistene anser soningskøer som uakseptabelt, og vil løse dette problemet ved å bygge flere fengsler og utvide antall soningsplasser. Legalisering av forbrytelser uten offer bidrar dessuten til kortere soningskøer. Liberalistene stiller seg kritiske til at en sykdomsdiagnose skal kunne frita kriminelle for straff, og at kriminelle skal kunne dømmes til behandling i stedet for fengselsstraff. Kriminelle med diagnoser er fortsatt en fare for samfunnet, og en eventuell behandling skal derfor skje mens den kriminelle soner sin straff.

Liberalistene stiller seg positive til rehabilitering av innsatte i fengslene, men mener denne oppgaven i størst mulig grad bør overføres til spesialiserte, frivillige organisasjoner. Dette er en praksis som allerede eksisterer i andre land. Staten må påse at det til enhver tid eksisterer et tilstrekkelig antall fengsler. Liberalistene ønsker å åpne for at bygging av fengsler kan legges ut på anbud til private aktører. Staten skal ha ansvaret for å utforme retningslinjer og krav knyttet til bygging av fengsler.

Liberalistene vil:

- Jobbe for en betydelig økning av strafferammene, særlig for alvorlig kriminalitet
- Redusere soningskøene ved å utvide antall soningsplasser og legalisere såkalt offerløs kriminalitet
- Jobbe for at tidligere dømte ikke skal falle tilbake i kriminelle miljøer
- Overføre ansvaret for rehabilitering av innsatte til frivillige organisasjoner
- Åpne for å legge bygging og drift av fengsler ut på anbud til private aktører

2.3 «Forbrytelser uten offer»

Samtidig som Liberalistene ønsker en streng kriminalitetspolitikk har vi et annet syn på hva som moralsk sett kan defineres som kriminalitet enn andre politiske partier. Som redegjort for i kapittel 1 skal staten ikke ha anledning til å hindre fredelige aktiviteter som ikke skader andre mennesker, men derimot primært begrenses til beskyttelse av borgernes liv, frihet og eiendom. Dette innebærer at en rekke aktiviteter som i dag er enten helt eller delvis ulovlige bør legaliseres, nærmere bestemt alle former for aktiviteter uten ofre.

Med offerløse aktiviteter menes alle typer handlinger som i seg selv er fredelige og som ikke direkte skader andre mennesker. Slike handlinger er tallrike, og omfatter blant annet bruk av rusmidler, sexarbeid, pengespill og våpeneierskap.

2.3.1 Rusmidler

Et av de mest aktuelle eksemplene på forbrytelse uten offer er bruk og salg av narkotiske stoffer. Liberalistene vet at narkotika kan ha til dels store skadevirkninger for den som inntar slike stoffer, men siden disse skadevirkningene i utgangspunktet ikke omfatter andre enn brukeren selv, kan ikke bruk av slike stoffer defineres som kriminelt. Hvert menneske eier sin egen kropp, og har dermed en grunnleggende rett til å behandle kroppen sin slik han eller hun vil, selv om dette kan medføre fysiske eller mentale skader.

Videre konstaterer Liberalistene at den langvarige krigen mot narkotika for lengst er tapt, og at den heller ikke kan vinnes. Vi mener at den strenge forbudslinjen ikke bare er nytteløs, men at den skaper mange flere problemer enn den løser. For eksempel bidrar forbud i stor grad til å både opprettholde og styrke kriminelle miljøer som livnærer seg av narkotikasalg, og som ofte bedriver alvorlig, reell kriminalitet, som vold, drap, utpressing og ran.

Forbudet har også negative konsekvenser for brukere av narkotiske stoffer. Siden kriminelle har tilnærmet monopol på salg av narkotika, og for å kompensere for risikoen ved å selge et ulovlig produkt, settes prisene vesentlig høyere enn de ville vært i et lovlig marked. Det fører til at brukere selv utfører kriminelle handlinger for å finansiere forbruket. Kriminelle har heller ingen insentiver til å garantere for kvaliteten til narkotiske stoffer, og det medfører større risiko for brukeren. Det at brukere tvinges til å oppsøke kriminelle miljøer for å få tak i rusmidler, er i seg selv risikofylt.

Narkotikaforbudet bidrar til å fylle opp fengslene med mennesker som ikke begår reell kriminalitet. Ved å fjerne forbudet kan man dermed få ned soningskøene betraktelig, og rydde plass for dem som er blitt dømt for reell kriminalitet. Det vil også føre til en

frigjøring av politiressurser, som heller kan settes inn i kampen mot den reelle kriminaliteten i samfunnet.

Siden bruk av narkotiske stoffer ikke kan anses som kriminelt, mener Liberalistene at heller ikke salg av slike stoffer bør kriminaliseres. I første omgang ønsker vi å tillate omsetning av lettere narkotiske stoffer, og på lengre sikt ønsker vi også å åpne for lovlig salg av tyngre narkotiske stoffer. Liberalistene har tillit til at salgssteder utviser god dømmekraft når det gjelder hvor og hvordan produktene blir tilgjengelige. Det er ingen grunn til å tro at vanlige butikker, som har en egeninteresse i å bevare omdømme, kommer til å tilby produkter av denne typen. I stedet vil narkotiske stoffer tilbys av spesialiserte butikker, på samme måte som hasj og marihuana tilbys i for eksempel Nederland. Aldersgrensen for kjøp av narkotiske stoffer settes til myndighetsalder, altså 18 år.

Alkohol er allerede en lovlig vare. Liberalistene ønsker ingen spesielle, statlige restriksjoner på omsetning eller produksjon av alkohol, og vil åpne for salg av alle former for alkoholholdig drikke i vanlige butikker. Det innebærer at vi vil avskaffe Vinmonopolet og skjenketidsbestemmelser. Liberalistene går inn for at aldersgrensen for kjøp av både øl, vin og brennevin settes til myndighetsalder.

Liberalistene vil:

- I første omgang avkriminalisere all bruk av rusmidler og legalisere dyrking av cannabis, samt legalisere omsetning av heroin fra lovlige utsalg for å hjelpe de tyngste narkomane bort fra det voldsstyrte markedet
- På lengre sikt avkriminalisere og deretter legalisere hardere narkotiske stoffer
- Fjerne restriksjoner på omsetning av alkohol og avskaffe Vinmonopolet

2.3.2 Sexarbeid

Ethvert menneske har en fundamental rett til å bestemme over sin egen kropp, og dermed kan ikke salg av seksuelle tjenester etter Liberalistenes syn anses som kriminelt. I utgangspunktet handler sexarbeid om frivillige transaksjoner mellom samtykkende, voksne mennesker, og det finnes derfor ingen rasjonell grunn til å forby slik virksomhet.

Det finnes eksempler på sexarbeidere som tvinges inn i yrket av andre mennesker, og som utsettes for vold og overgrep. Dette er grove forbrytelser. Liberalistene mener at en legalisering av sexarbeid reduserer risikoen for å bli utsatt for ulike former for kriminalitet, siden virksomheten vil kunne foregå i trygge og ordnede omgivelser, i stedet for at man tvinges til å selge tjenestene under forhold som gir liten beskyttelse. Liberalistene vil i så måte tillate såkalt bordellvirksomhet, som allerede er lovlig i en del andre europeiske land, for eksempel Nederland. Samtidig må det slås hardt ned på alle former for menneskehandel og tvunget sexarbeid.

Liberalistene vil:

- Legalisere sexarbeid og bordellvirksomhet
- Slå hardt ned på menneskehandel og tvunget sexarbeid

2.3.3 Våpen

Liberalistene mener at ethvert myndig menneske har rett til å eie sivile våpen for bruk til selvforsvar, jakt og sport. Vi mener at slike våpen skal kunne kjøpes og eies uten å måtte innhente spesielle tillatelser fra myndighetene. Samtidig mener vi at det er et rimelig krav at kjøpere av våpen ikke er tidligere straffedømte for voldshandlinger, og at kjøperen må være myndig og mentalt tilregnelig. Vi mener at sivile ikke skal kunne anskaffe seg krigsvåpen, da dette er ødeleggelsesvåpen som kun skal disponeres av militæret, og som ikke har en naturlig plass i det sivile samfunnet.

Liberalistene avviser at det er en nær korrelasjon mellom antall våpen i privat eie og våpenrelatert kriminalitet. I internasjonal sammenheng har Norge allerede i dag et relativt høyt antall våpen per innbygger, men likevel lite våpenrelatert kriminalitet sammenlignet med de aller fleste andre land i verden. Aldersgrense på kjøp av våpen settes til myndighetsalder, altså 18 år.

Liberalistene vil:

- At borgere som ikke er tidligere dømt for voldskriminalitet, og som er mentalt tilregnelige, skal kunne kjøpe og eie sivile våpen uten spesielle tillatelser eller krav

2.3.4 Pengespill

Liberalistene ser på pengespill som en hvilken som helst annen form for underholdning som ikke er naturlig å underlegge statlig kontroll eller styring. Pengespill er en fredelig og frivillig aktivitet som ikke på noe måte krenker andres rettigheter, og derfor finnes det intet grunnlag for å forby eller regulere denne aktiviteten.

Pengespill representerer dessuten en næringsvei som kan bidra til mer økonomisk aktivitet og flere arbeidsplasser i Norge.

På bakgrunn av dette ønsker Liberalistene å legalisere alle former for pengespill, inkludert kasinovirksomhet og pokerspill, uten bestemte grenser for gevinster eller innskudd. Følgelig ønsker vi å oppheve monopolet til Norsk Tipping og åpne for fri konkurranse blant aktører i pengespillbransjen.

Liberalistene erkjenner at en del mennesker lider av spillavhengighet, som ofte har dramatiske konsekvenser for de som rammes. Spillavhengighet legitimerer imidlertid ikke statlig inngripen, da ethvert voksent menneske har ansvar for sine egne handlinger, og ikke kan fordele dette ansvaret på andre, fredelige borgere. Alle former for svindel av kunder skal imidlertid slås hardt ned på fra statens side, og dette inkluderer blant annet villedende markedsføring.

Liberalistene vil:

- Legalisere alle former for pengespill og oppheve monopolet til Norsk Tipping
- Ha streng håndheving av lover mot svindel og villedende markedsføring

2.3.5 Kampsport

Liberalistene mener at ethvert myndig menneske har en grunnleggende rett til å bestemme over sin egen kropp, også når det gjelder aktiviteter som innebærer personlig risiko. På dette grunnlaget ønsker Liberalistene ingen statlig kontroll av organisert kampsport, og vi går inn for å liberalisere lovverket knyttet til

organisert konkurranse, oppvisning eller treningskamper der knockout er tillatt. Vi går inn for å tillate alle former for kampsport med fullkontakt, slik at for eksempel profesjonelle MMA-stevner (mixed martial arts) fritt kan arrangeres på norsk jord. Liberalistene ønsker å anerkjenne MMA som en kampsport på lik linje med andre kampsporter. Vi går inn for å avskaffe den såkalte knockoutloven.

Liberalistene vil:

- Tillate profesjonell utøvelse av alle former for kampsport med fullkontakt, inkludert MMA (mixed martial arts)
- Avskaffe knockoutloven

2.3.6 Sertifisering av legemidler, kosttilskudd og næringsmidler

I dag har statlige monopolister som Legemiddeltilsynet og Mattilsynet enerett på å godkjenne legemidler, kosttilskudd og næringsmidler. Å selge varer som ikke fyller deres strenge krav er ulovlig. Liberalistene mener at disse monopolene er gode eksempler på hvordan statlige etater og byråkrater helt unødvendig innskrenker innbyggernes rettigheter og friheter, og gjør legemidler, kosttilskudd og mat unødvendig dyrt for konsumentene.

Matprodusenter og andre leverandører opplever også unødvendig lang saksbehandlingstid og unødvendig byråkrati som vanskeliggjør prosessen med å få nye produkter på markedet. Ikke bare blir trygge produkter utilgjengelige for konsumentene, men produktene

blir mye dyrere enn nødvendig. Vi vil derfor frata Mattilsynet monopolet på å godkjenne næringsstoffer og kosttilskudd, og vi vil frata Statens Legemiddelverk sitt monopol på å godkjenne legemidler. Privat sertifisering fungerer både innen matsertifisering og i mange andre bransjer, slik som skipsfart og elektronikkprodukter, der konkurrerende sertifiseringsselskaper tilbyr tjenester.

Med konkurranse mellom sertifiseringsselskaper slipper man de uheldige konsekvensene vi ser ved monopolet som Mattilsynet har per i dag. Produsentene får en mer fornuftig vurdering av eksempelvis maksimale doser som er trygge å bruke i kosttilskudd, saksbehandlingstiden går ned og vi slipper at trygge kosttilskudd, næringsmidler og legemidler som forbrukerne etterspør blir forbudt eller unødvendig dyre på grunn av formynderske byråkrater og politikere.

Liberalistene vil:

- Frata Mattilsynet og Legemiddelverket deres monopol på sertifisering av næringsmidler, kosttilskudd og legemidler
- La vareprodusenter selv velge om deres produkter skal godkjennes, og i så fall hvilke sertifiseringsselskaper som skal kvalitetsmerke dem.

2.4 Rettssikkerhet

For Liberalistene er rettssikkerhet en høy prioritet. Prinsippet om at enhver er uskyldig til det motsatte er bevist er grunnleggende for rettssikkerheten, og anvendelse av omvendt bevisbyrde må aldri finne sted. Det er avgjørende for rettssikkerheten at behandlingen av saker hos domstolene skjer så raskt og effektivt som mulig etter

at lovbruddet har funnet sted, samtidig som at behandlingen skal være rettferdig og etterrettelig.

For å sikre etterrettelighet skal alle rettsforhandlinger og domstoler være pålagt å sørge for at hele saksbehandlingen blir dokumentert, inkludert avgitte vitnemål der det er aktuelt, og all muntlig behandling. Dette skal sikres med stenografi, lyd/bilde, eller andre hensiktsmessige teknologier. Denne dokumentasjonen skal normalt være tilgjengelig for alle som har legitimt behov for den.

Kø og treghet i domstolsapparatet kan være skadelig for selve saksgangen, og kan påføre både offer og mistenkte gjerningspersoner unødige skade. Det kan i tillegg gi grunnlag for utvidet bruk av varetektsfengsling, noe Liberalistene mener er en uting. Varetektsfengsling må benyttes i en del tilfeller, men adgangen til å bruke det bør innskrenkes.

Liberalistene vil:

- Ha et raskt, effektivt og rettferdig rettsvesen
- Dokumentere all rettslig behandling som eventuelt leder frem til domfellelse
- Begrense bruken av varetektsfengsling

2.5 Personvern

Personvern er en betydningsfull sak for Liberalistene, og et tema som er blitt vesentlig mer aktuelt med dataalderen og Internett, som gjør overvåkning og spionasje både mer utbredt og langt enklere å utføre i stor skala enn tidligere. Derfor er det viktigere enn noensinne med et strengt og lovfestet vern av privatlivets fred.

Liberalistene er kritiske til den stadig økende informasjonsmengden som myndighetene samler inn om innbyggerne, og mener det skal innføres strengere restriksjoner på hva staten skal ha anledning til å registrere av opplysninger. Når det gjelder overvåkning, er dette et virkemiddel som kun skal forbeholdes kriminell aktivitet, for eksempel overfor personer som mistenkes for å planlegge kriminelle handlinger. Overvåkning kan tas i bruk i forbindelse med trusler mot samfunnets sikkerhet, men Liberalistene aksepterer ikke masseovervåkning av den typen vi for eksempel har sett fra etterretningsbyråer i USA. Enhver form for generell overvåkning av fredelige borgere skal være strengt forbudt.

Når det gjelder den private sfæren er det opp til individer selv å avgjøre hvilke opplysninger om seg selv de vil overføre til andre, og de kan selv sette betingelser for hvordan disse kan brukes. Å spre løgnaktige opplysninger om personer i den hensikt å påføre vedkommende skade, skal være straffbart. Å gjøre personlige opplysninger om enkeltpersoner alminnelig kjent, uten vedkommendes samtykke, skal være forbudt.

Overvåkning av privat eiendom, ved hjelp av for eksempel kameraer, skal være tillatt så lenge alle som oppholder seg på eiendommen gjøres oppmerksomme på dette. Den informasjonen som samles inn på denne måten skal ikke kunne brukes i strid med ønsket til dem som overvåkes, med unntak av om opplysningene kan bidra til å oppklare forbrytelser. Ingen private skal ha rett til å overvåke andres private eiendom uten eierens tillatelse.

Liberalistene jobber for størst mulig grad av åpenhet når det gjelder hvilke opplysninger som bedrifter lagrer om forbrukerne, herunder digital informasjon relatert til e-poster, aktivitet på sosiale medier, kredittkortinformasjon og så videre. Forbrukere skal på enklest

mulig måte gjøres oppmerksomme på hva slags type informasjon som lagres og hva den skal brukes til.

Liberalistene vil:

- Kun tillate overvåkning dersom det foreligger konkret grunn til mistanke om kriminell aktivitet, eller planer om slik aktivitet
- At enhver form for overvåkning av fredelige borgere skal være strengt forbudt
- Jobbe for en stor grad av åpenhet omkring hvilke opplysninger som lagres om samfunnets borgere

2.6 Eiendomsretten

Eiendomsretten er en av de fundamentale grunnpilarene i et fritt samfunn, og en av hjørnesteinene i den liberalistiske ideologien som Liberalistene baserer seg på. Sikker og forutsigbar beskyttelse av eiendomsretten fra statens side er en helt nødvendig forutsetning for menneskets overlevelse, frihet og selvstendighet. Produksjon er grunnlaget for menneskets selvoppholdelse, og av det følger det at mennesket må ha rett til å beholde fruktene av sitt arbeid.

Fravær av eiendomsrett er det samme som frarøving av menneskets livsgrunnlag, og derfor er eiendomsretten ukrenkelig. Det innebærer at enhver skal kunne bruke sin egen eiendom slik man selv ønsker, så lenge man ikke krenker andres rettigheter, og at alle former for ekspropriasjon og båndlegging av privat eiendom ikke skal finne sted.

Liberalistene vil:

- Ha en sikker og betingelsesløs beskyttelse av den private eiendomsretten
- Gå imot alle former for ekspropriasjon

2.6.1 Intellektuell eiendom

Liberalistene mener at intellektuell eiendom, også kalt åndsverk, har samme status som fysisk eiendom. Det har derfor rett på den samme formen for beskyttelse fra lovverkets side. Musikk, filmer, bøker og andre former for åndsverk er produkter som produsentene har rett til å få betalt for på lik linje med andre produsenter i markedet. Liberalistene ønsker, som i dag, at intellektuell eiendomsrett skal vare ut levetiden til innehaveren, pluss et antall år etter innehaverens død. I dag er vernetiden til åndsverk 70 år etter utløpet av opphavspersonens dødsår. Liberalistene er åpne for å nedjustere vernetiden.

I dag byr håndhevelse av den intellektuelle eiendomsretten på mange utfordringer. Internett gjør det enkelt å spre opphavsbeskyttet materiale, noe som i utgangspunktet er vanskelig for myndighetene å stanse. Liberalistene ønsker at ressursene i kampen mot piratkopiering først og fremst skal settes inn mot dem som gjør opphavsbeskyttet materiale tilgjengelig i utgangspunktet, og går ikke med på omfattende overvåking av Internett for å hindre ulovlig nedlasting. Vi går imot tiltak som for eksempel innebærer å tvinge Internett-leverandører til å blokkere nettsider, da dette er tiltak som truer ytringsfriheten og den frie informasjonsflyten på Internett.

Liberalistene vil:

- Beskytte intellektuell eiendom på lik linje med fysisk eiendom
- Sikre at kampen mot piratkopiering ikke går på bekostning av et åpent og fritt Internett

2.6.2 Patenter

Patenter er en form for intellektuell eiendom, og skal ha samme beskyttelse som øvrig eiendom. En god patentlovgivning er vesentlig for å stimulere og motivere til entreprenørskap og fremveksten av ny teknologi og oppfinnelser. Særlig teknologiselskaper investerer ofte store beløp i forskning og utvikling av ny teknologi, og i så måte er håndhevelse av patentlovgivning av stor betydning for å sikre at bedrifter får en rettferdig avkastning på sine investeringer.

Samtidig er det viktig at lovverket utformes på en slik måte at det ikke hemmer konkurranse og innovasjon, og at det settes klare grenser for hva som kan patenteres. Det er viktig at patentlovverket ikke utnyttes på en slik måte at det oppstår varige monopoler som stenger konkurrenter ute fra markedet. I dag har patentinnehaveren enerett på utnyttelse av patentet i 20 år. Liberalistene åpner for å korte ned patenttiden.

Liberalistene vil:

- Ha en solid lovbeskyttelse av patenter
- Sikre at lovverket ikke hemmer konkurranse og innovasjon
- Åpne for å korte ned patenttiden

3. Økonomisk politikk

3.1 En fri markedsøkonomi

Liberalistene er tilhengere av en fri markedsøkonomi basert på tilbud og etterspørsel, da dette er det mest rettfærdige, bærekraftige og effektive systemet når det gjelder å organisere produksjonen og allokere ressursene i samfunnet på en optimal måte.

Markedsøkonomien har vist seg totalt overlegen alle andre systemer når det gjelder å legge til rette for fremskaffelse av materielle goder, arbeidsplasser, teknologisk innovasjon, reduksjon av fattigdom, og å gi mennesker et mangfold av muligheter til å fremme sine liv og realisere sine ambisjoner. Et fritt marked med frivillige transaksjoner er et «vinn-vinn»-system, hvor begge parter ser verdi i handelen, ellers ville den ikke funnet sted. Det frie markedet er det eneste som er i tråd med eiendomsrettens ukrenkelighet.

Liberalistene mener materiell velstand er en stor verdi, og velstand er ikke noe som kan vedtas av politikere. Derimot skapes den av frie aktører gjennom frivillig handel og samarbeid på markedet, hvor den eneste måten å skaffe seg verdier på er å selv bidra med produktivt arbeid, som er av verdi for andre mennesker.

Næringslivets virksomhet er selve grunnlaget for all velstand og velferd i samfunnet. Derfor er det et betydelig mål for Liberalistene at aktørene i næringslivet står fritt til å innrette sin virksomhet og sin produksjon slik de selv finner mest hensiktsmessig, for å maksimere produktiviteten og evnen til å imøtekomme etterspørselen og preferansene til forbrukere på mest mulig effektivt vis.

Liberalistene mener på bakgrunn av dette at statens rolle i økonomien skal bygges gradvis ned, med den langsiktige målsettingen at statens oppgaver i økonomien hovedsakelig skal begrenses til effektiv håndhevelse av kontrakter og beskyttelse av eiendomsretten. Staten skal med andre ord gjennom loven hindres fra aktiv deltakelse i økonomisk virksomhet. Liberalistene innser samtidig at dette målet ligger langt frem i tid. Vi jobber derfor på kort og mellomlang sikt for å iverksette strukturelle endringer for å legge til rette for en gradvis nedtrapping av statens omfang, og dermed gi det sivile samfunn betraktelig større økonomisk spillerom og ansvar.

Liberalistene vil:

- Arbeide for en fri markedsøkonomi
- På kort og mellomlang sikt iverksette strukturelle endringer for å redusere statens rolle i økonomien betraktelig
- At statens rolle i økonomien på lang sikt kun skal omfatte håndhevelse av kontrakter og beskyttelse av eiendomsretten

3.2 En mindre oljeavhengig økonomi

Et av de viktigste delmålene i Liberalistenes økonomiske politikk er å arbeide for en balanse mellom utgifter og inntekter på fastlandsbudsjettet. Dette er avgjørende for å sikre økonomisk bærekraft og en sunn økonomisk utvikling i det lange løp. I dag går det norske statsbudsjettet med et betydelig oljekorrigert underskudd, og det betyr at norsk økonomi lider av en usunn

oljeavhengighet. Etter vårt syn har de enorme inntektene fra petroleumsvirksomheten gjort at reformer og tiltak for økt vekst i fastlandsøkonomien er blitt nedprioritert. Liberalistene ønsker å endre på dette for å sørge for at Norge får en bærekraftig fastlandsøkonomi, som vi kan leve av når oljeinntektene avtar.

Overskuddet fra oljevirksomheten begynner allerede å flate ut, og samtidig fortsetter de statlige utgiftene å øke år etter år. Etter vårt syn er dette en bekymringsfull utvikling. Samtidig er oljefondet allerede spist opp av Folketrygdens fremtidige forpliktelser.

Liberalistene ønsker å få fart på veksten i fastlandsøkonomien. I så måte er en kraftig deregulering av næringslivet et vesentlig virkemiddel, men det er også avgjørende med en betydelig reduksjon i statlige utgifter. Dette skaper rom for sårt tiltrengte skatte- og avgiftslettelser, som er nødvendige for å skape økt dynamikk, vekst og aktivitet i fastlandsøkonomien. På lang sikt ønsker Liberalistene at staten ikke skal ha en aktiv rolle i økonomien, og det gir rom for kraftige skatte- og avgiftslettelser. På mellomlang sikt ønsker vi å gjøre fastlandsøkonomien minst mulig avhengig av oljeinntektene, slik at samtlige av statens utgifter skal kunne bæres av statens inntekter fra den økonomiske aktiviteten på fastlandet.

Etter hvert som staten blir mindre avhengig av inntektene fra petroleumsvirksomheten, vil vi så gå inn for å avvikle statens engasjement i oljesektoren. Statoil er allerede delprivatisert, og Liberalistene ønsker at staten skal selge sine resterende aksjeandeler i selskapet til private aktører. Vi ønsker videre at staten skal selge seg ut av sitt direkte økonomiske engasjement i oljefeltene. Her har imidlertid staten betydelig større inntekter, og denne prosessen tar derfor vesentlig lengre tid. Enn så lenge ønsker Liberalistene å beholde særskatten på

petroleumsvirksomheten inntil reduksjonen av statlige utgifter gjør det mulig å redusere og fjerne den.

Liberalistene vil:

- Gradvis gjøre norsk økonomi mindre avhengig av oljeinntektene
- På mellomlang sikt jobbe for å redusere de statlige utgiftene til et nivå som harmonerer med skatteinntektene fra fastlandsøkonomien
- På lang sikt avvikle statens engasjement i petroleumssektoren fullstendig
- Beholde særskatten inntil videre

3.3 Reguleringer

Liberalistene ønsker å legge færrest mulig hindringer i veien for økonomisk aktivitet. Reguleringer av næringslivet er i mange tilfeller ikke bare unødvendige, men kan være direkte skadelige. De påfører næringslivet enorme administrative og økonomiske byrder knyttet til det å etterkomme reguleringene, og dermed går mange ressurser, som heller kunne brukes på reell verdiskaping, tapt. Det finnes en betydelig mengde statistikk som viser en klar korrelasjon mellom lite reguleringer og høy økonomisk aktivitet og vekst.

Liberalistene ønsker å gjennomgå og gradvis avskaffe alle former for reguleringer som ikke er forankret i forhindring av kriminalitet og beskyttelse av borgernes frihet og eiendomsrett, men som kun har til hensikt å realisere bestemte politiske målsettinger.

Liberalistene er motstandere av blant annet åpningstidsbestemmelser, konsesjons- og løyveordninger, skjenkebevillinger, regulering av reklame for lovlige produkter og en

rekke andre tilsvarende reguleringer. Liberalistene har tillit til at forbrukere og næringslivsaktører selv er i stand til å ta veloverveide valg og til å opptre ansvarlig og samvittighetsfullt, og vi avviser enhver form for unødvendig statlig overformynderi overfor fredelige borgere.

Liberalistene mener at en konsekvent beskyttelse av eiendomsretten og effektiv håndhevelse av kontrakter i stor grad erstatter behovet for reguleringer. Dersom en bedrift bedriver aktivitet som på en eller annen måte krenker eiendomsretten til andre parter, for eksempel ved å være til sjenanse, kan dette legitimere statlig inngripen. Alternativt kan det inngås kontrakter i tilfeller der en part lider negative konsekvenser, hvor parten for eksempel tilbys økonomisk kompensasjon for eventuelle byrder. Et slikt system er mer fleksibelt og bedre tilpasset de spesifikke forutsetningene og omstendighetene til partene, enn dagens system med generelle, universelle og rigide reguleringer.

Liberalistene konstaterer at private aktører på de fleste områder kan utføre de samme oppgavene som statlige reguleringsmyndigheter. Eksempelvis finnes det allerede mange private sertifiseringsselskaper som ivaretar produktsikkerhet på vegne av forbrukere innen en lang rekke bransjer. Slike selskaper vil ofte kunne gjøre en bedre jobb enn statlige myndigheter fordi de er i en konkurransesituasjon med andre aktører, og fordi de er sikret tilstrekkelig finansiering gjennom gebyrer for tjenestene sine. Statlige reguleringsmyndigheter har derimot ofte monopol på sine tjenester, noe som kan medføre dyre og byråkratiske prosesser. Dette kan igjen føre til at lanseringen av nye, viktige varer og tjenester blir forsinket, samt hemme effektiv konkurranse.

Liberalistene vil:

- Gjennomgå og gradvis avskaffe alle reguleringer av næringslivet som kun har til hensikt å kontrollere fredelig adferd
- At staten effektivt skal håndheve frivillig inngåtte kontrakter mellom parter i næringslivet
- Legge til rette for å erstatte statlige reguleringer med private tjenester

3.4 Subsidiar

Liberalistene mener at det er markedet, altså forbrukerdemokratiet, som skal bestemme allokeringen av ressursene i samfunnet, og ikke politikerne. I det frie markedet flyter ressursene automatisk dit hvor de gjør mest nytte for seg, basert på etterspørselen blant forbrukerne. Fortjenesten til en næring eller bedrift er målestokken på hvor effektivt etterspørselen på markedet imøtekommes. Dersom en bedrift ikke kan drive lønnsomt, er dette et tegn på at bedriften ikke tilfører samfunnet en netto verdi, og at ressursene som går med i produksjonen av varen eller tjenesten gjør mer nytte for seg et annet sted.

I stedet for at forbrukere selv velger hvor ressursene skal gå gjennom sine frie valg i markedet, innebærer næringsubsidier en tvangsmessig overføring av midler fra lønnsomme bedrifter til ikke-lønnsomme bedrifter. Dette innebærer igjen et netto effektivitetstap for samfunnet som helhet, i form av lavere produksjon i forhold til ressursene som benyttes. På bakgrunn av dette vil Liberalistene gradvis avvikle alle former for næringsstøtte og subsidier. Subsidier er en måte å holde bedrifter kunstig i live på,

og dermed binde opp ressurser som ville vært mer effektivt utnyttet i en annen bedrift eller næring.

Liberalistene mener det er ikke er statens oppgave å dyrke frem nye bedrifter gjennom støttetiltak, og vi går derfor inn for å legge ned Innovasjon Norge. Innovasjon kan ikke fremdyrkes med kunstige, politiske virkemidler. Derimot må det stimuleres til ekte entreprenørskap gjennom en liberal næringspolitikk, lave skatter og avgifter og fravær av politisk innblanding i næringslivet.

Liberalistene vil:

- Gradvis avvikle alle former for næringssubsidier
- Legge ned Innovasjon Norge

3.4.1 Landbruket

Det norske landbruket er i en særstilling når det gjelder nivået på subsidiene i internasjonal sammenheng. Liberalistene mener på prinsipielt grunnlag at landbruket skal behandles på lik linje med alle andre former for næringer. Det innebærer at vi går inn for en gradvis reduksjon og deretter avvikling av landbrukssubsidiene og en deregulering av hele næringen.

Argumentene som føres for å beholde det høye nivået på dagens landbrukssubsidier er ikke primært av samfunnsøkonomisk art, men er snarere forankret i bestemte politiske målsettinger, som for eksempel å bevare sysselsettingen i distriktene, kulturlandskapet og norsk matproduksjon. Liberalistene mener det ikke er en politisk oppgave å fremme slike mål, og at slike mål heller ikke kan oppnås ved hjelp av subsidier. Samtidig ønsker vi en kraftig deregulering av både landbruket og arbeidsmarkedet generelt, slik at bøndene står

friest mulig til å forvalte ressursene sine. Dette forbedrer produktiviteten, effektiviteten og lønnsomheten.

Vi mener landbruket skal operere under samme forhold som andre næringer, inkludert det å bli eksponert for konkurranse fra utenlandske produsenter. Det sikrer blant annet både høy kvalitet og lavere priser for forbrukere. Et vellykket eksempel på et land som både har deregulert landbruket og avskaffet alle subsidier, er New Zealand, hvor landbruket nå utgjør den største eksportnæringen.

Liberalistene vil:

- Gradvis avvikle alle landbrukssubsidier og deregulere næringen
- Innføre full næringsfrihet for landbruket

3.5 Skatter og avgifter

I dag ligger Norge i verdenstoppen når det gjelder det samlede skatte- og avgiftstrykket, noe Liberalistene vil endre drastisk på. På lang sikt ønsker vi et sterkt redusert statsapparat, som hovedsakelig skal begrenses til beskyttelse av borgernes frihet og eiendomsrett gjennom institusjonene politi, rettsvesen og forsvar. I et slikt samfunn blir utgiftene til driften av statsapparatet lave sammenlignet med i dag, og det samlede skatte- og avgiftsnivået likeså.

Borgerne blir dermed i stand til å disponere inntekten sin i tråd med egne verdier, planer og målsettinger, i stedet for at myndighetene skal ta økonomiske avgjørelser på deres vegne. Samtidig øker lave skatter og avgifter produktiviteten i næringslivet og samfunnets

generelle velstand ved at man minimerer uheldige vridningseffekter og effektivitetstap i økonomien. På lang sikt ønsker Liberalistene å trappe skatter og avgifter ned til det absolutt laveste nivået som er nødvendig for driften av rettstatens kjerneoppgaver, som i praksis innebærer et samlet skattenivå på noen få prosent.

Liberalistene skal først og fremst fokusere på det overskuelige tidsperspektivet, og sikte oss inn på realistiske, mellomlangsiktige målsettinger. Som eneste norske parti skal Liberalistene være en politisk garantist og pådriver for lavere skatter og avgifter. Et sentralt moment i skattepolitikken vår er at vi vil konsekvent motsette oss alle forsøk på å innføre nye skatter og avgifter, og vi vil være kompromissløse motstandere av enhver form for økning av eksisterende skatter og avgifter. Alle skatteutt skal være netto kutt, ikke kutt som finansieres med økninger andre steder.

Liberalistene går inn for store kutt i offentlige utgifter. Dette gir rom for betydelige skatte- og avgiftslettelser, også på kort sikt. Salg av statlige selskaper og eiendommer, samt inntekter fra petroleumsvirksomheten, bidrar videre til å dekke inn store skattelettelser under nedtrappingen av de offentlige, løpende utgiftene. Det samme vil dynamiske skatteeffekter som følger av Liberalistenes næringspolitikk, som for eksempel kraftige kutt i selskapsskatten.

På kortere sikt vil Liberalistene jobbe for et enklere og flatere skattesystem med lave satser og færrest mulig fradrag og andre komplikasjoner. Et enklest mulig skattesystem er viktig for å minimere den administrative byrden både hos næringsliv og i det offentlige byråkratiet.

Liberalistene vil:

- Jobbe aktivt for å redusere samtlige skatter og avgifter så mye som mulig

- At alle skatte- og avgiftskutt skal finansieres av tilsvarende kutt i offentlige utgifter
- Konsekvent motsette seg innføring av nye skatter og enhver økning av eksisterende skatter
- Jobbe for et enklere og flatere skattesystem hvor fradrag erstattes av lavest mulig skattesatser

3.5.1 Bedrifts- og kapitalbeskatning

Liberalistene vil bruke skattepolitikken til å gjøre Norge til et så næringsvennlig regime som mulig, og til et attraktivt sted å investere og bygge bedrifter – både for nordmenn og utlendinger. Vi prioriterer å fjerne den særnorske formueskatten så raskt som mulig. Formueskatten straffer sparing og oppbygging av kapital for både privatpersoner og bedrifter. I næringslivet rammer skatten produktivitet og konkurransevne, noe som er skadelig for økonomien som helhet. For å stimulere til høyere økonomisk aktivitet, vekst og konkurransevne, jobber vi samtidig for et kraftig kutt i selskapsskatten. I første omgang skal vi redusere dagens skattesats ned til 10 prosent.

For å motivere til økt sparing og investering, som er blant de vesentligste faktorene bak økonomisk vekst, går Liberalistene inn for avskaffelse av alle former for skatter på kapitalinntekter. Slike skatter straffer risikotakere og entreprenører, og bidrar til innlåsing av kapital, som igjen hindrer den frie flyten av kapital dit den gjør mest nytte for seg. Det fører til effektivitetstap i økonomien. En rekke OECD-land har allerede avskaffet skatt på kapitalinntekter.

Liberalistene går inn for rask nedtrapping og deretter avskaffelse av arbeidsgiveravgiften. Denne avgiften er til hinder for nyansettelser, og er generelt en stor økonomisk byrde for bedrifter.

Vi ønsker å fjerne all toll så raskt som mulig. Liberalistene er tilhengere av full internasjonal frihandel, og tollen er i så måte en proteksjonistisk skatt som legger store hindringer i veien for frihandel. Utviklingsland er gjerne de som rammes hardest av dette. Tollinntektene utgjør en relativt liten andel av statens samlede inntekter. Staten får i dag betydelige inntekter fra særskatten på petroleumsvirksomheten. Liberalistene ønsker på sikt å privatisere denne virksomheten, men inntil videre ønsker vi å beholde særskatten for å skape rom for lavere bedriftsbeskatning på fastlandet.

Liberalistene vil:

- Avskaffe formueskatten så raskt som mulig
- Avskaffe skatt på kapitalinntekter
- Redusere selskapsskatten til 10 prosent
- Ha en rask nedtrapping og deretter avskaffelse av arbeidsgiveravgiften
- Fjerne alle tollavgifter
- Beholde særskatten på petroleumsvirksomheten inntil videre

3.5.2 Personlig inntektsskatt

Liberalistene ønsker at enhver i størst mulig grad skal være i stand til å påvirke sin egen inntekt gjennom individuelle valg og egen innsats, uten at staten skal legge hindringer i veien for dette. Vi ønsker å motivere til høy arbeidsinnsats og at hardt arbeid skal lønne seg. Hver enkelt borger skal i så stor grad som mulig være herre over sin egen økonomi og selv bestemme hvordan inntekten skal disponeres, i samsvar med sine egne valg og verdier.

Liberalistene går derfor inn for en kraftig reduksjon i den personlige inntektsskatten, og vil jobbe kontinuerlig for å redusere denne videre. Som et ledd i dette ønsker vi på kortere sikt å avskaffe trinnskatten så raskt som mulig, og øke frikortgrensen. Siden Liberalistene ønsker å legge til rette for økt privat finansiering av velferdsgoder, går vi på lengre sikt inn for en avskaffelse av trygdeavgiften.

Liberalistene vil jobbe for et langt enklere og flatere system for inntektsbeskatning. Dette vil motivere til høyere arbeidsinnsats og gjøre skattesystemet langt mer oversiktlig og forutsigbart, både for privatpersoner og offentlige myndigheter.

Liberalistene vil:

- Jobbe aktivt for å redusere personlig inntektsskatt så mye som mulig
- Øke frikortgrensen
- Avskaffe trinnskatten
- Jobbe for et langt enklere og flatere skattesystem
- Trappe ned og på sikt avskaffe trygdeavgiften

3.5.3 Avgifter

Norge har i dag en rekke særavgifter. Disse kommer på toppen av en merverdiavgift som allerede er blant verdens høyeste. De høye avgiftene reduserer kjøpekraften til forbrukere og skaper vridningseffekter i økonomien og handelslekkasje til andre land. Liberalistene ønsker et så enkelt og oversiktlig avgiftssystem som mulig, og går samtidig imot adferdsregulerende avgifter på prinsipielt grunnlag. På bakgrunn av dette ønsker vi på lang sikt å avskaffe samtlige særavgifter. Noen av særavgiftene står for en relativt lav proveny og kan således avskaffes raskt, mens andre står for betydelig større inntekter og må fases ut over tid, for eksempel bilavgiftene.

Liberalistene går på lang sikt inn for at merverdiavgiften skal være den eneste forbruksskatten, men vi ønsker samtidig en kraftig reduksjon av også merverdiavgiften. Liberalistene anser skatt på forbruk som mindre skadelig enn skatt på inntekt, produksjon og kapital, og vi ønsker derfor å prioritere skattelettelser på disse områdene, før vi går inn for å justere momssatsen videre nedover.

Liberalistene vil:

- På kortere sikt gjennomgå og avskaffe flest mulig særavgifter med lav til middels proveny
- På lang sikt jobbe for en avskaffelse av samtlige særavgifter
- Inntil videre beholde merverdiavgiften som den eneste forbruksskatten

3.5.4 Privat eierskap

Norge ligger i dag på toppen i Europa når det gjelder andelen av statlig eierskap i børsnoterte selskaper. På prinsipielt grunnlag er

Liberalistene motstandere av statlig eierskap i næringslivet, og vi går derfor inn for å gradvis bygge ned samtlige av statens eierandeler i bedrifter. Dette stimulerer til et mer dynamisk privat eierskapsmiljø, som Norge har et stort behov for i dagens globaliserte og konkurransepregede økonomi. For Liberalistene er det likegyldig om private eiere i næringslivet er norske eller utenlandske. Vi ønsker ingen barrierer for utenlandske investorer, og anerkjenner disse på lik linje med norske investorer.

Liberalistene vil:

- Bygge ned og på sikt avskaffe statlig eierskap i næringslivet
- Ha et aktivt, privat eierskapsmiljø uten barrierer for utenlandske investeringer

3.6 Bank- og pengepolitikk

Liberalistene vil føre en bank- og pengepolitikk som legger best mulig til rette for langsiktig økonomisk planlegging, og høyest mulig grad av stabilitet, forutsigbarhet og ansvarlighet i næringslivets økonomiske virksomhet. Vi mener dette kun kan oppnås gjennom å gradvis redusere og på lang sikt avskaffe statlig innblanding i bankvesenet og statlig manipulering av pengeverdien.

3.6.1 Økonomisk stabilitet

En viktig forutsetning for stabilitet i økonomien er at pengeverdien over tid holder seg så stabil som mulig. Liberalistene mener at det som best ivaretar påliteligheten til pengeenheter er et fritt bank- og

pengesystem, hvor statens monopol på pengeutstedelse og lisensiering av bankvirksomhet er avskaffet. I et fritt system velger markedet selv den målestokk for pengers verdi som er best egnet. Historisk sett har markedet vist seg å foretrekke gull som den mest egnede målestokken, hvilket var bakgrunnen for at gullstandard i sin tid ble innført.

En gullstandard, eller tilsvarende, medfører at pengeverdien har en forankring i velkjente realverdier. Det sikrer den mot manipulering fra statlige myndigheter, som først og fremst skjer i form av inflasjon. Inflasjon forekommer når bankene utsteder for mye penger, kontanter eller gjeld sammenlignet med hva det er behov for i økonomien, eller følger en praksis som resulterer i at tilliten til pengeenheter synker. Dette fører til at prisen på varer og tjenester begynner å stige, hvilket er å regne som en skjult beskatning. I tillegg har det den alvorlige konsekvensen at det reduserer verdien på folks oppsparte midler. For næringslivets del gjør inflasjon økonomisk planlegging vanskeligere, og investeringer mer usikre.

Liberalistene mener den beste sikringen mot inflasjon er en gullstandard eller tilsvarende, og vi går derfor inn for å fjerne lover og bestemmelser som hindrer innføringen av slike systemer i Norge. Når dette skjer, er statens eneste rolle å påse at den eventuelle innløsningsplikten bankene har overfor kundene blir overholdt.

Liberalistene vil:

- Føre en stabiliserende, langsiktig og forutsigbar bank- og pengepolitikk
- Legge til rette for en gjeninnføring av gullstandard eller tilsvarende
- Legge til rette for at flere pengesystemer kan konkurrere med hverandre i et fritt marked

3.6.2 Et fritt bankvesen

Liberalistene går inn for en fullstendig privatisering og deregulering av bankvesenet, samt avskaffelse av sentralbanksystemet. Det betyr at bankene både står fritt til å selv utstede egne penger og selv sette rentenivået. Uten tilgang til «billige» penger fra en sentralbank, får bankene et sterkere insentiv til å kredittvurdere sine lånekunder. Dette reduserer sannsynligheten for store økonomiske tap for bankene og påfølgende bankkriser.

Dette reduserer videre sannsynligheten for feilinvesteringer eller overinvesteringer i næringslivet, og oppmuntrer til disiplinert og ansvarlig bankdrift. I et slikt system vurderer markedet selv hver enkelt banks soliditet, og uansvarlig bankvirksomhet blir effektivt drevet ut av markedet. Det gjør også statlige reguleringer av bankvesenet unødvendig.

Liberalistene vil:

- Gradvis redusere og på lang sikt skille ut staten fra finans- og banknæringen
- Deregulere banknæringen og fjerne statlige krav for etablering av banker
- Oppheve sentralbankloven og legge ned Norges Bank

3.7 Konkurransopolitikk

Liberalistene mener staten ikke har en legitim rett til å intervensere i frivillige transaksjoner i det frie markedet, uavhengig av hva de

politiske intensjonene er. På bakgrunn av dette er Liberalistene motstandere av såkalt konkurranselovgivning. Vi anser idéen om fri konkurranse håndhevet ved lov som en selvmotsigelse, og vi mener reell, fri konkurranse kun er mulig i fraværet av slike lover.

Konkurranselovgivning blir ofte begrunnet med at lovene skal forhindre dannelsen av monopoler i markedet, men Liberalistene fastslår at det er et ugyldig argument. Så lenge enhver aktør står fritt til å starte bedrifter i en hvilken som helst bransje, oppstår det aldri reelle monopoler i et fritt marked.

Reelle monopoler kan kun dannes dersom de beskyttes ved lov, altså at staten gjør det ulovlig eller vanskelig for andre aktører å entre en bransje. Det kommer alltid til å eksistere såkalt dominerende aktører i markedet, men dersom slike aktører begynner å levere dårligere produkter eller tjenester til kundene sine, skaper dette raskt insentiver hos andre aktører til å tilby bedre betingelser og tilegne seg markedsandeler. Med en liberalistisk næringspolitikk blir det langt enklere å starte og drive bedrifter, og det bidrar i seg selv til mer effektiv konkurranse i markedet.

Liberalistene vil:

- Gradvis liberalisere og på sikt oppheve konkurranselovgivningen og Konkurransetilsynet

3.8 Boligpolitikk

Liberalistene ønsker å gjøre det enklest mulig å komme seg inn på boligmarkedet. I Norge finnes det i dag en rekke forhold som begrenser tilgangen på boliger, og som bidrar til å gjøre boliger langt dyrere enn de trenger å være. Dette merkes særlig av førstegangsetablerere. En av de store, fordyrende faktorene er de

mange statlige kravene til boligene som finnes i dag, for eksempel energikrav. Slike krav til utforming gjør det langt dyrere å bygge nye boliger. En annen faktor er at statlige reguleringer bidrar til en kraftig svekkelse av konkurransen blant boligutviklere, ved at reguleringene i stor grad stenger ute mindre aktører fra markedet.

Høye boligpriser kan også forårsakes av plan- og reguleringsprosessene i kommunene, som ofte både tar lang tid og kan være uforutsigbare. Dette medfører høy risiko og høye kostnader, som særlig rammer små og mellomstore boligutviklere, og bidrar til en svekkelse av en velfungerende konkurranse. I tillegg er tilgangen på boligtomter ofte mangelfull, hvilket er en sterk faktor bak høye boligpriser.

Liberalistenes løsning er en kraftig liberalisering av plan- og bygningsloven når det gjelder krav til utforming av nye boliger. Vi ønsker på sikt å avskaffe ordningen med soneinndeling av områder, hvor myndigheter legger føringer for hva bestemte områder skal brukes til. Dette gjør det billigere å bygge nye boliger, øker konkurransen blant boligutviklere og øker tilgangen på boligtomter.

Liberalistene ønsker samtidig å fjerne dokumentavgiften. Denne avgiften inntreer ved tinglysing av dokumenter som overfører hjemmel til fast eiendom. Dette er en tjeneste som allerede betales for gjennom tinglysningsgebyret, og dokumentavgiften er derfor en ren fiskal avgift som øker den økonomiske byrden ved kjøp av bolig.

Liberalistene vil:

- Gjøre terskelen for å komme inn på markedet så lav som mulig
- Avskaffe alle reguleringer og krav til boliger som bidrar til kunstig høye boligpriser

- Avvikle dokumentavgiften og bidra til reduksjon av saksbehandlingstider

3.9 Kommunepolitikk

Liberalistene ønsker å opprettholde dagens kommunestruktur på kort sikt. Vi vil gå inn for å gradvis trappe ned statlige overføringer til kommunene og på sikt avskaffe overføringene helt, for deretter å la kommunene finansiere drift av egne tjenester med lokale skatter inntil tjenestene er overført til sivil sektor. Dette legger til rette for skattekonkurransen mellom kommunene og gir incentiver til positiv næringsutvikling og institusjonelt mangfold. Reduksjon i statlige overføringer til kommunene skaper rom for store reduksjoner i den statlige inntektsskatten, slik at flere midler frigjøres til sivil drift av tjenester på lokalt nivå.

Liberalistene ønsker å åpne for at kommunene kan slå seg sammen til større regioner der det er hensiktsmessig. Sveits har hatt stor suksess med sitt kantonesystem bestående av større, konkurrerende regioner med egne skattelover og stor grad av selvstyre. Liberalistene ønsker å gå mot tvangssammenslåing av kommuner.

Liberalistene vil:

- Gradvis trappe ned statlige overføringer til kommunene og la kommunene i større grad finansiere tjenestene sine selv
- Åpne for at kommuner kan slå seg sammen i større regioner, for eksempel etter modell fra Sveits, men gå imot tvangssammenslåing av kommuner

3.10 Friborgerskap

Liberalistene erkjenner at nedbyggingen av velferdsstaten er et langsiktig prosjekt som kommer til å ta mange år. For å gi enkeltindivider muligheten til å oppnå økt grad av økonomisk selvbestemmelse på kortere sikt, ønsker vi å foreslå en ordning som heter friborgerskap.

Friborgerskap innebærer at myndige individer kan frasi seg skattefinansierte tjenester og ytelser levert av det offentlige. Dette er ordninger som ikke er valgt på frivillig basis, men som pålegges hvert menneske uten noe alternativ. Friborgerskap innebærer at man fritas for skatt på inntekt, formue og kapitalinntekter, mot at man ikke lenger har eller opparbeider fremtidig krav på skattefinansierte velferdsordninger.

Friborgere bidrar til betaling for øvrige skattefinansierte tjenester som politi, rettsvesen og forsvar med alminnelige omsetningsavgifter, som også betales av vanlige borgere. Inntektene fra disse avgiftene er nok til å dekke friborgernes andel av totalutgiftene til offentlige tjenester som ligger utenfor rene velferdsordninger. Ønsker friborgere å benytte skattefinansierte tjenester, må de betale for disse selv. Et slikt system krever at offentlige tjenester prissettes på bakgrunn av reelle kostnader, på samme måte som i privat sektor. Prissetting er i seg selv hensiktsmessig for bedre statlig kostnadsoversikt.

Når muligheten for friborgerskap er opprettet for norske borgere, innføres ordningen samtidig som løsningen for alle innvandrere og asylanter som kommer til landet. Innvandrere med friborgerstatus kan søke om statsborgerskap etter ti år, om de ønsker det.

Liberalistene vil:

- Opprette et tilbud om friborgerordning til alle eksisterende borgere
- Innføre friborgerskap for innvandrere og asylanter etter at tilbudet er opprettet for nordmenn
- Jobbe for individets rett til å ikke måtte tilhøre kollektiver eller gruppeordninger

4. Utdanning

4.1 Frigjøring av skolesystemet

En god utdanning er en vesentlig del av forberedelsen til et liv som produktiv og selvstendig borger. Liberalistene mener at en god skole og et godt utdannelsessystem bør lære barn og unge sentrale praktiske og teoretiske ferdigheter, men også legge til rette for personlig og sosial utvikling, herunder oppøving av dannelse, selvstendig tenkning og lærelyst. Liberalistene mener at den offentlige skolen i stor grad svikter på de fleste punkter, særlig med tanke på at Norge er blant de landene i verden som bruker mest penger per elev på skolen.

Liberalistene mener hovedproblemet ligger i at det statlig organiserte skolesystemet er overbyråkratisert og sentralstyrt, og at det legger altfor mye makt og kontroll i hendene på politikerne på

Stortinget. Dette bidrar igjen til å demotivere og umyndiggjøre lærere i skolen, som ofte må bruke uforholdsmessig mye tid på å fylle ut skjemaer og utføre andre oppgaver som politikerne og byråkrater pålegger dem, og som ikke nødvendigvis er direkte relatert til undervisning og til det å motivere elever.

Sentralstyringen gjør skolesystemet lite fleksibelt, og lite mottakelig for nye idéer og impulser når det gjelder utforming av pensum, lære- og målemetoder, organisering av skolehverdagen og så videre. Høy fleksibilitet og omstillingsevne for skolene er av særlig betydning for å sikre at skolene oppleves som oppdaterte og relevante i en tid hvor den rivende teknologiske utviklingen åpner opp stadig flere informasjonskanaler for barn og unge.

Liberalistene går inn for en radikal omlegging av hele skole- og utdanningssystemet, som på lang sikt innebærer å skille staten fra utdanningssektoren og gradvis overlate den til det sivile samfunn og det private initiativ. Vi vil bryte opp enhetsskolen og legge til rette for et dynamisk mangfold, og tiltrengt innovasjon og eksperimentering innen skolevesenet. I et slikt system blir skolene fristilt og selvstendigjort, og lærerne får frihet til å utnytte sin kunnskap og kompetanse i henhold til sin egen oppfatning om hva som best tjener elevene. I tillegg overføres mer makt og innflytelse til brukerne av skolesystemet.

Liberalistene vil:

- Ha en best mulig skole som både vektlegger læring, motivasjon og selvutvikling
- Gradvis bygge ned den statlige kontrollen over skolesystemet
- På lang sikt skille staten fra hele utdanningssektoren og frigjøre skolene

4.2 Grunnskolen og de videregående skolene

Liberalistene mener det første steget mot en frigjøring av skolesystemet er å gjøre offentlige grunnskoler og videregående skoler til administrativt selvstyrte og selvstendige enheter. I praksis ønsker vi å gjøre samtlige offentlige skoler til frittstående friskoler. Skolene får selv bestemme pensum, læreplaner, opptaksregler og hvordan selve undervisningen skal foregå. Dette gir skolene stor frihet til å utøve kreativitet når det gjelder å finne frem til optimale læringsmetoder, belønningsmekanismer og disiplinære strategier. Videre gir det lærerne større innflytelse på sin egen arbeidshverdag, noe som får en motiverende effekt. Liberalistene går inn for helt fritt skolevalg på alle trinn, også på tvers av fylkesgrensene.

Liberalistene mener at staten skal ha hovedansvaret for finansieringen av grunnskolene og de videregående skolene i en lengre overgangsfase. Vi mener denne finansieringen bør foregå ved at skolene tildeles driftstilskudd over statsbudsjettet, som er fritt disponible for hver enkelt skole. Tilskuddet er betinget av at skolene tilbyr grunnleggende opplæring i de mest vesentlige fagene. Etter hvert skal tilskuddene trappes gradvis ned, og de offentlige skolene skal da få anledning til å ta skolepenger som fastsettes av hver enkelt skole.

Liberalistene går inn for at overføringene til de offentlige skolene i første omgang skal reduseres ned til samme nivå som friskolene, altså private skoler som mottar statsstøtte. Disse mottar i dag 85

prosent av tilskuddene som de offentlige skolene mottar per elev. På denne måten vil friskolene og de offentlige skolene kunne konkurrere på mer likeverdige, økonomiske vilkår. Nedtrappingen i overføringene til offentlige skoler vil utløse skatte- og avgiftslettelse som gir høyere disponibel inntekt til å finansiere skolepenger i offentlige skoler og friskoler. Konkurransen mellom skolene bidrar til å holde skolepengene på et moderat nivå, fremme høy kvalitet og legge til rette for kostnadseffektiv drift.

Parallelt med denne utviklingen skal friskoleloven og opplæringsloven liberaliseres kraftig, slik at det blir enklest mulig å både starte og drive private skoler. Liberalistene vil gjøre det lovlig å ta ut profitt av skoledrift. De offentlige overføringene til skolene skal trappes videre ned, og på lang sikt skal utviklingen føre til en avvikling av det statlige engasjementet i grunnskolen og de videregående skolene, både administrativt og økonomisk. I en lengre overgangsperiode ønsker Liberalistene at personer med lavere inntekter skal kunne motta behovsprøvd, offentlig assistanse til å dekke skolepenger. På lang sikt er det et mål at nødvendig, økonomisk assistanse gis av skolene selv og andre institusjoner i sivil sektor.

Liberalistene vil:

- På kort og mellomlang sikt gjøre grunnskolene og de videregående skolene til frittstående, autonome skoler
- Åpne for at de offentlige skolene kan ta skolepenger som fastsettes av hver enkelt skole
- Gradvis trappe ned statlig finansiering av skolene og liberalisere opplærings- og friskoleloven kraftig
- På lang sikt overføre både drift og finansiering av samtlige skoler til det sivile samfunn

4.3 Fordeler med et privat skolesystem

Liberalistene mener at dagens enhetlige og rigide skolesystem bidrar til at den generelle kvaliteten på utdanningen stagnerer. Et privat skolesystem er langt mer fleksibelt, variert og innovasjonsvennlig, og vil ikke minst føre til konkurranse mellom skolene, og det bidrar til å heve kvaliteten. Samtidig får lærerne betydelig større innflytelse på egen arbeidshverdag, og skolene får et insentiv til å bruke mest mulig tid på læring og minst mulig ressurser på administrasjon og byråkrati.

En annen fordel er at private skoler ofte er mindre enn offentlige skoler, og det innebærer gjerne et lavere elevantall per lærer. Det fører igjen til at lærerne kan vie mer oppmerksomhet og veiledning til hver enkelt elev, og dermed bidra til å heve både nivået og motivasjonen til elevene på en langt bedre måte enn i det offentlige systemet.

Private skoler står fritt til å utvise elever eller iverksette ulike straffereaksjoner mot elever som for eksempel forstyrrer undervisningen eller deltar i mobbing av medelever. Det å kunne tilby et best mulig skolemiljø er generelt et stort konkurransefortrinn i et privat skolesystem, og det samme er skolenes evne til å oppøve god disiplin og dannelse hos elevene. I et mangfoldig og privat system dukker det samtidig opp skoler som spesialiserer seg på elever med adferdsvansker, slik at også disse får et tilpasset undervisningstilbud og effektiv oppfølging.

På den økonomiske siden står private skoler blant annet fritt til å justere nivået på skolepengene, i tillegg til å eventuelt motta frivillige

donasjoner fra lokalsamfunnet. Dette gir de private skolene større mulighet til å påvirke sin egen økonomi, slik at det blir lettere å sikre nødvendige midler til for eksempel vedlikehold av skolebygningene, anskaffelse av fasiliteter eller ulike former for spesialtilbud som skolene ønsker å tilby elevene. Det gir videre skolene større økonomisk handlingsrom til å for eksempel spesialisere seg på ekstra ressurskrevende undervisning.

Det å betale skolepenger direkte til skolene har ellers den fordel at det gjør foreldre mer selektive når det gjelder hvilken skole de sender barna sine på. Da må skolene arbeide aktivt for å tiltrekke seg elever. Skolepenger fører til at det oppstår et kundeforhold mellom foreldrene og skolen, og det gjør at skolene i langt større grad stilles til ansvar for eventuelle mangler eller svakheter, som for eksempel dårlig skolemiljø eller inkompetente lærere. Ved å betale direkte for skolegangen, blir elevene mer motiverte og tar undervisningen mer seriøst, siden skolegangen i større grad blir oppfattet som en investering og et privilegium, og ikke som tvangsbetont og bortkastet.

4.4 Høyere utdanning

Liberalistene anser høyere utdanning som et stort gode, både for det enkelte individ og for samfunnet for øvrig. Av denne grunn ønsker vi å frigjøre høyskoler og universiteter fra alle former for statlige bindinger, slik at hver enkelt institusjon får full autonomi når det gjelder drift, organisering, opptakskrav og studietilbud. Dette hever kvaliteten, mangfoldet og fleksibiliteten blant institusjonene. Mange av de beste universitetene i verden er i dag private. Liberalistene ønsker å opprettholde den statlige finansieringen av universitetene og høyskolene inntil videre, men etter hvert trappe

denne finansieringen gradvis ned. På lang sikt er målet at universitetene og høyskolene skal være fullstendig selvfinansierende. Dette sikrer total uavhengighet.

Parallelt med nedtrappingen av den statlige finansieringen, skal utdanningsinstitusjonene få anledning til å motta direktebetaling fra studentene i form av skolepenger. Nedtrappingen åpner for skattelettelser, som gir større økonomisk handlingsrom til å dekke utgiftene til skolepenger. Gaver og donasjoner fra privatpersoner og bedrifter er videre en betydelig inntektskilde for universiteter og høyskoler, og med Liberalistenes skatte- og avgiftspolitikkk frigjøres det flere midler til dette formålet.

Liberalistene vil legge ned Statens lånekasse for utdanning og la markedet tilby studiefinansiering. Dette skal finansiere ytterligere skattelettelser og en betydelig økning av frikortgrensen, slik at studenter lettere skal kunne livnære seg av deltidsarbeid ved siden av studiene. Videre ønsker vi å la universitetene og høyskolene stå fritt til å tilby ulike former for økonomisk assistanse, for eksempel fondsbaserte støtteordninger, stipender, avbetalingsplaner og ulike låneordninger. Det å bygge ned og avvikle statlig subsidiering av høyere utdanning gjennom stipendordninger bidrar i tillegg til å redusere etterspørselen etter høyere utdanning, og dermed holde nivået på skolepengene nede.

Liberalistene vil:

- Gjøre alle universiteter og høyskoler til selvstyrte og uavhengige institusjoner
- Gradvis trappe ned statlig finansiering og åpne for direktebetaling fra studentene
- Redusere og fjerne statlige stipender og øke frikortgrensen
- Legge ned Statens lånekasse for utdanning og la bankene tilby studielån

- På lang sikt avvikle statens rolle innen høyere utdanning

4.5 Forskning

Liberalistene anser forskning for å være et viktig foretak. Det er forskning som er grunnlaget for den rivende industrielle og teknologiske utviklingen som finner sted i dag, og som fører til enorme berikelser for menneskeheten. Liberalistene ønsker å legge til rette for levende og dynamiske forskningsmiljøer ved å blant annet fjerne tyngende reguleringer. Gjennom kraftig reduserte skatter for næringslivet blir det frigjort flere investeringsmidler til forskning og utvikling. Dette fremskynder utviklingen av ny teknologi og nye produkter som er til gode for mennesker.

Liberalistene avviser at det er nødvendig med statlig finansiering av forskning. Det frie markedet leverer den forskningen som er nødvendig for å fremdyrke nye produkter og ny teknologi. Den industrielle revolusjonen fant i stor grad sted uten statlig økonomisk støtte, og også i dag skjer det aller meste av den avgjørende, anvendte forskningen i regi av private selskaper. Mye grunnforskning skjer også i private selskaper, og utføres i en viss grad av veldedige/ideelle organisasjoner. Mye fremtredende forskning innen blant annet medisin er i dag finansiert via privat filantropi. Liberalistene er positive til stamcelleforskning, herunder forskning på embryonale stamceller og befruktete egg. Vi vil avstå fra å legge reguleringsmessige hindringer i veien for potensialet som ligger i denne forskningen.

Forskningen blir mer effektiv i regi av private selskaper og organisasjoner, da disse har økonomisk egeninteresse i å unngå sløsing med ressurser, samt å forfølge de forskningsprosjektene

som gir reelle resultater. Statlig, skattefinansiert forskning blir ofte styrt av vilkårlige politiske prioriteringer. Åpenhet for nye idéer og rom for stort mangfold er sentrale forutsetninger for god forskning, og sterke bindinger mellom myndigheter og forskningen kan skape en uheldig ensretting og ekskludering av originalitet og nytenkning.

Liberalistene ønsker å stimulere til fremveksten av private forskningsfond. Erfaring fra andre land viser at slike fond kan spille en sentral rolle i finansieringen av viktig forskning på en rekke områder. Store skatte- og avgiftslettelser vil bidra til å frigjøre midler til opprettelse av private forskningsfond.

Liberalistene vil:

- Stimulere til dynamiske, åpne og mangfoldige forskningsmiljøer gjennom avskaffelse av reguleringer, og gjennom kraftige skattelettelser som gir økte forskningsinvesteringer
- Gradvis avskaffe all statlig finansiering og politisk styring av forskning
- Stimulere til fremveksten av private forskningsfond

5. Helse

5.1 Frigjøring av helse-systemet

Liberalistene mener at trygghet for liv og helse er en avgjørende verdi. Enhver borger bør kunne føle seg trygg på at helsevesenet er raskt tilgjengelig ved sykdommer, plager og skader, og at det leverer høyest mulig kvalitet på tjenestene. Hvordan helsevesenet skal organiseres er et tema som stadig debatteres, både i Norge og andre land, og stadig vedtas det nye reformer for å rette på feil og mangler i det offentlige helsevesenet. Liberalistene tror ikke på statlige reformer. Vi ønsker i stedet å tilby en alternativ løsning som innebærer å frigjøre hele sektoren fra statlig styring og eierskap, og å overføre ansvaret for eget helsestell til hver enkelt borger.

Et statlig eller hovedsakelig skattefinansiert helsevesen medfører betydelig byråkrati, ineffektivitet, ansvarsfraskrivelser, køer, umyndiggjøring av brukerne, høye utgifter og hyppige budsjettoverskridelser. Videre medfører det at staten påtar seg en rolle som overformynder, og vil forby alt som potensielt kan være skadelig og som øker det offentliges helsekostnader.

Liberalistene ønsker å overføre både eierskap og finansiering av helsesektoren til det sivile samfunnet, og gjøre hver enkelt borger til kunder i et privat helsesystem som står fritt til å innrette produksjonen av tjenestene på best mulig vis for brukerne. Et slikt system sikrer kostnadseffektiv drift, høy kvalitet, ansvarliggjøring av leverandørene og forbrukermakt til kundene. Videre legger det til rette for fleksibilitet og stimulerer til innovasjon innen produksjon av helsetjenester.

For å sikre et helsevesen som er bærekraftig og effektivt i fremtiden, mener Liberalistene det er avgjørende at det offentlige helsemonopolet brytes opp, og at helsevesenet i stedet består av uavhengige aktører som koordinerer sine aktiviteter gjennom pris- og markedsmekanismene. Dette legger til rette for entreprenørskap, kreativitet, mangfold, priskonkurransen og riktig allokering av midlene

i helsevesenet, akkurat som vi ser på andre samfunnsområder hvor det frie markedet dominerer.

Liberalistene innser at dette målet medfører en radikal omlegging som nødvendigvis må gjøres gradvis. Vi er opptatt av at nedtrappingen av den statlige styringen av helsevesenet skal skje på en ansvarlig og forsvarlig måte, slik at både borgerne og helsesektoren får anledning og tid til å foreta de nødvendige omstillingene.

Liberalistene vil:

- Bryte opp det offentlige helsemonopolet
- Gradvis overføre både drift og finansiering av helsevesenet til det sivile samfunnet
- Sikre en forsvarlig nedtrapping av det statlige ansvaret for helsevesenet
- På lang sikt skille staten fra helsesektoren, både økonomisk og administrativt

5.2 Primærhelsetjenesten

Liberalistene arbeider for en privatisering av primærhelsetjenesten ved å først og fremst avvikle fastlegeordningen gjennom en gradvis prosess. Vi er på prinsipielt grunnlag motstandere av statlig subsidiering av næringslivet, og dette inkluderer leger. De offentlige overføringene skaper bindinger mellom legene og staten som kan slå uheldig ut, for eksempel i form av urimelige pålegg, krav og skjemavelde. Ordningen er også urimelig i den forstand at legene får tilskudd basert på hvor mange pasienter de har på listene, uavhengig av om pasientene faktisk besøker legen.

Liberalistene jobber for en fullstendig fristilling av legene, som blant annet innebærer at legene selv kan sette egne satser for behandling, selv bestemme hvor mange pasienter de ønsker å knytte til seg, og generelt stå fritt til å innrette virksomheten sin på den måten som best tjener pasientene. En fristilling fører til økt mangfold og mer effektiv konkurranse blant leger.

Liberalistene går inn for å redusere satsene på refusjonene og basistilskuddene som fastlegeavtalen omfatter. Denne nedtrappingen skal foregå gradvis, med et langsiktig mål om at legetjenester skal fullfinansieres gjennom egenbetaling og helseforsikringer. Når det gjelder frikortordningen, ønsker Liberalistene i første omgang å heve egenandelstakene, og på lengre sikt er det et mål å avskaffe frikortordningen helt.

Vi ønsker å beholde blåreseptordningen for de kronisk syke på kort sikt, men etter hvert er det et mål at utgifter til alle former for legemidler skal dekkes av pasienten selv, via direktebetaling og/eller forsikringer. På samme måte som med allmennpraktiserende leger, ønsker vi å avskaffe alle former for offentlige støtteordninger til fysioterapeuter, psykologer og annet helsepersonell i primærhelsetjenesten.

Liberalistene vil:

- Gradvis avvikle fastlegeordningen og fristille legene
- Trappe ned satsene på refusjoner og basistilskudd i primærhelsetjenesten
- Heve egenandelstakene til frikortordningen og på sikt avskaffe ordningen
- Beholde blåreseptordningen for kronisk syke på kort og mellomlang sikt, men etter hvert la enhver dekke samtlige utgifter til legemidler med egenbetaling og forsikringer

- På lang sikt privatisere hele primærhelsetjenesten og fullfinansiere samtlige tjenester med direktebetaling og forsikringer

5.3

Spesialisthelsetjenesten

Liberalistene ønsker på lang sikt å privatisere spesialisthelsetjenesten, men innser at dette må skje over et lengre tidsperspektiv. Vi ønsker først å avvikle de regionale helseforetakene. Deretter ønsker Liberalistene at de enkelte sykehusene skal organiseres som statlig eide selskaper med gradvis økende driftsmessig og økonomisk autonomi. Sykehusene skal opptre som markedsaktører, som betyr at de skal kunne sette priser på tjenestene, beholde overskuddet og konkurrere om pasientene. De offentlige overføringene til sykehusene skal reduseres i takt med reduksjon i skatter og avgifter, som frigjør flere midler til privat finansiering av helsebehandling blant brukerne. Ved å gjøre aktørene i helsevesenet autonome og uavhengige vil man legge til rette for effektivitet, fleksibilitet og innovasjon, som igjen fører til høy kvalitet og lavere kostnader.

Liberalistene vil i neste omgang åpne for salg av offentlige sykehus til private aktører, som vil stå fritt til å selv velge organisasjonsform. Salg av offentlige sykehus skal foregå på en forsvarlig måte og ikke til underpris. Liberalistene åpner for at utenlandske aktører kan kjøpe seg inn i de norske offentlige sykehusene. På lang sikt er det et mål at private aktører og investorer overtar eierskap og drift av samtlige offentlige sykehus i Norge.

Samtidig ønsker vi å legge til rette for opprettelse av flere private sykehus, blant annet ved å avskaffe lover og forskrifter knyttet til godkjenning og drift av sykehus. Vi vil ha en kraftig liberalisering av spesialisthelsetjenesteloven for å fjerne unødvendige, byråkratiske hindringer for opprettelse og drift av private helseinstitusjoner.

Liberalistene vil:

- På kort sikt avvikle de regionale helseforetakene og organisere offentlige sykehus som statlig eide selskaper
- Gradvis gi de offentlige sykehusene større driftsmessig og økonomisk autonomi
- Gjøre det enklest mulig å starte og drive private helseinstitusjoner
- På lang sikt overføre hele spesialisthelsetjenesten til det sivile samfunn

5.4 Fordeler med private sykehus

En av de største fordelene med et helsesystem som baserer seg på private sykehus og helseinstitusjoner, er langsiktig økonomisk bærekraft. Offentlige sykehus er beskyttet fra å gå konkurs gjennom garanterte inntekter fra staten, og det gir få insentiver til kostnadseffektiv drift og god og langsiktig økonomisk styring. Flere undersøkelser viser tydelig at behandlinger generelt er vesentlig rimeligere ved private enn ved offentlige sykehus. Offentlige sykehus har i tillegg et insentiv til å bruke opp alle midlene de tildeles hvert år, om ikke mer, for å sikre seg like store eller større overføringer det neste året. Ved å overholde budsjettene kan de

offentlige sykehusene med andre ord bli «straffet» med dårligere økonomiske rammer.

For private sykehus er konkurs derimot en reell fare. Dette gir sterke insentiver til mest mulig kostnadseffektiv drift og til å arbeide for gode økonomiske resultater. Private sykehus har samtidig den fordelen at de står fritt til å sette prisene på tjenestene selv. Dette sikrer at sykehusene alltid blir tilstrekkelig kompensert for behandlingen de gir pasientene. Private sykehus står i større grad til ansvar for sine pasienter.

I et fritt og deregulert helsevesen vil private sykehus stå fritt til å eksperimentere og innovere når det gjelder både behandlingsmetoder, organisasjons- og finansieringsformer og effektivitet. Sammen med konkurranse mellom aktørene vil dette komme brukere til gode gjennom høy kvalitet og lavere priser.

5.5 Finansiering

Liberalistene går inn for at staten skal opprettholde finansieringen av spesialisthelsetjenesten på kort og mellomlang sikt. Generelt sett ønsker vi at kuttene i offentlige utgifter i første omgang skal skje på områder som er av lavere betydning. Besparelsene fra disse kuttene skal gi store kutt i inntektsskatten, som igjen gir rom for kjøp av private helseforsikringer. Etter hvert som staten trekker seg gradvis ut på drift- og eierskapssiden, skal de statlige overføringene trappes trinnvis ned samtidig med at sykehusene i økende grad må sikre seg kompensasjon fra andre kilder, først og fremst via private helseforsikringer. På lang sikt er det et mål at spesialisthelsetjenesten fullfinansieres med private midler.

På kortere sikt ønsker Liberalistene å innføre høyere generelle egenandeler/direktebetaling for alle typer behandling i spesialisthelsetjenesten. Generelle egenandeler bidrar både til å motvirke illusjonen om at helsetjenester er gratis, samt til å forebygge overforbruk av helsetjenester og motivere hver enkelt til å ta større ansvar for sin egen helse. Samtidig avlastes de offentlige budsjettene, og dette finansierer skatte- og avgiftslettelser.

5.5.1 Forsikringer

Liberalistene ønsker å legge til rette for en overgang til et forsikringsbasert finansieringssystem. Mange nordmenn har allerede i dag private helseforsikringer, og vi ønsker å stimulere til videre fremvekst av slike forsikringer blant annet ved å avstå fra enhver form for fordelsbeskatning på helseforsikringer, og gjennom en generell deregulering av forsikringsnæringen. Omfanget av private helseforsikringer blir stimulert av økt etterspørsel som følge av reduksjon i offentlige overføringer til helsevesenet.

Liberalistene går inn for en kraftig reduksjon i bedriftsbeskatningen og arbeidsgiveravgiften, hvilket gir flere bedrifter handlingsrom til å tilby helseforsikringer til sine ansatte. Samtidig gir en kraftig reduksjon i den personlige inntektsskatten enkeltindivider anledning til å skaffe seg individuelle helseforsikringer.

For å sikre effektiv priskonkurransen og mangfold i forsikringsmarkedet, skal staten ikke sette noen bestemte krav til helseforsikringene. Det er derimot en statlig oppgave å sikre at betingelsene i helseforsikringene overholdes, samt å beskytte

brukerne fra enhver form for svindel og villedende markedsføring fra forsikringsselskapenes side.

I en lengre overgangsfase ønsker Liberalistene at mennesker under en gitt inntektsgrense og/eller mennesker med eksisterende, kroniske lidelser som medfører ekstra høye helseutgifter kan motta behovsprøvd, offentlig assistanse til å dekke forsikringspremier og utgifter til behandling. På lang sikt ønsker Liberalistene å overføre nødvendig, økonomisk assistanse til det sivile samfunn, for eksempel i form av fondsbaserte ordninger og bidrag fra frivillige institusjoner.

5.5.2 Sparing og direktebetaling

Liberalistene ønsker å stimulere til fremveksten av flere forskjellige finansieringskilder i tillegg til forsikringer, for eksempel sparings- eller fondsbaserte løsninger. Singapore er et eksempel på et land som har stor suksess med et helsefinansieringssystem basert på individuelle spareordninger. Sparingsbaserte løsninger er stimulerende for økonomien som helhet, og kan være en viktig bidragsyter til økonomisk vekst. Slike ordninger gir også brukerne større kontroll og ansvar når det gjelder finansiering av helsebehandling. Liberalistene ønsker på generelt grunnlag å legge til rette for økt grad av personlig ansvar for egen velferd, også innen helsebehandling. Sparingsbaserte ordninger stimuleres av betydelige skatte- og avgiftslettelser, og Liberalistene vil legge til rette for at bankene kan tilby spareprodukter på dette området.

I et fritt og deregulert helsevesen bestående av uavhengige, frittstående aktører vil innovasjon og konkurranse presse prisene på behandling ned, noe som kan føre til større grad av direktebetaling fra kunder, særlig i primærhelsetjenesten. Liberalistene anser det som fordelaktig at rimelig rutinebehandling i helsevesenet i størst mulig grad finansieres via direktebetaling og spareordninger, mens helseforsikringer hovedsakelig dekker store og uforutsette utgifter. På denne måten kan forsikringspremiene holdes på et mer moderat nivå enn dersom forsikringene skal dekke alle typer behandling. Samtidig slipper leverandørene av helsetjenester administrative merkostnader knyttet til håndtering av forsikringskrav, noe som bidrar til å redusere prisene på behandling. Liberalistene ønsker imidlertid ikke å legge føringer for hva helseforsikringer skal dekke.

I et privat helsesystem kan gaver og donasjoner fra bedrifter og privatpersoner utgjøre en betydelig del av inntekten til private leverandører av helsetjenester. Med den kraftige reduksjonen i skatter og avgifter som Liberalistene går inn for, blir det frigjort flere midler til slike formål. Medisinske låneordninger kan i noen tilfeller være et supplerende alternativ når det gjelder finansiering av helsetjenester.

Liberalistene vil:

- På kort og mellomlang sikt opprettholde den statlige finansieringen av spesialisthelsetjenesten
- Legge til rette for en overgang til et finansieringssystem basert på helseforsikringer og privat sparing
- Trappe gradvis ned de offentlige overføringene til sykehusene i takt med økte skattelettelser og økt grad av privat finansiering

- På lang sikt fullfinansiere spesialisthelsetjenesten med private midler via direktebetaling, helseforsikringer og andre ordninger

5.6 Aktiv dødshjelp

Liberalistene mener at ethvert voksent menneske har full råderett over sitt eget liv, og det inkluderer retten til å selv velge å avslutte sitt eget liv på en verdig måte, dersom omstendighetene tilsier det. Etter vårt syn er det inhumant å holde mennesker som lider av smertefulle og uhelbredelige sykdommer i live mot sin egen vilje. Vi ønsker derfor å legalisere aktiv dødshjelp og assistert selvmord, slik man har gjort i blant annet Nederland, Belgia og Sveits. Utøvelsen av denne praksisen skal følge klare retningslinjer håndhevet av en egen rettsinstans.

I hvert tilfelle skal det blant annet stilles krav til at pasienten gjentatte ganger, og over en lengre tidsperiode, ytrer ønske om å avslutte livet. Kvalifisert medisinsk personell skal ta stilling til hvorvidt pasienten er mentalt tilregnelig når ønsket ytres.

Liberalistene vil:

- Legalisere aktiv dødshjelp og assistert selvmord
- Sørge for at praksisen følger klare retningslinjer

5.7 Eldreomsorg

Liberalistene mener alle fortjener en god og verdig eldreomsorg. For å sikre høyest mulig kvalitet ønsker vi på sikt å overlate

eldreomsorg til privat sektor bestående av uavhengige aktører. I et privat system blir de eldre ansett som kunder, og sykehjemmene må konkurrere om å tiltrekke seg klienter. Dette sikrer god kvalitet og et mer mangfoldig og innovativt sykehjemstilbud. Liberalistene mener det er avgjørende å sette de eldre selv i sentrum og at eldreomsorgen skal tilpasse seg klientenes egne ønsker og behov. Etter vårt syn er ikke dette mulig under dagens system, siden den statlige eldreomsorgen ikke har tilstrekkelig fleksibilitet, omstillingsevne eller uavhengighet til å respondere best mulig på klientenes behov og krav.

Private sykehjem har en bedre evne til å påvirke egne inntekter, og dette gjør det lettere for sykehjemmene å for eksempel tilby et utvidet tjenestetilbud, samt å sørge for tilstrekkelig bemanning. I en overgangsfase ønsker Liberalistene at staten skal finansiere eldreomsorgen via et stykkprissystem, hvor klientene selv fritt velger institusjonen og hvor pengene følger klienten. På denne måten konkurrerer samtlige institusjoner på helt like vilkår. Deretter skal den offentlige finansieringen gradvis settes ned og utgiftene dekkes av hver enkelt med inntekter fra den enkeltes pensjon og/eller oppsparte midler. Dette skjer i takt med at skatter og avgifter reduseres.

På sikt skal denne utviklingen føre til at staten trekker seg helt ut av eldreomsorgen, både når det gjelder organisering og finansiering. Oppgaven skal overlates til det sivile samfunn, og Liberalistene ønsker i så måte også frivillige organisasjoner og aktører velkommen i eldreomsorgssektoren. I mange land utgjør frivillig innsats en vesentlig del av eldreomsorgen. I Norge finnes det i dag en rekke private hjemmehjelptilbud, og Liberalistene ønsker å legge til rette for fremveksten av flere slike tjenester.

Liberalistene vil:

- Ha en mangfoldig og god eldreomsorg som setter de eldre i sentrum
- Legge til rette for flere private hjemmehjelptilbud
- På sikt overlate hele eldreomsorgen til det sivile samfunnet

5.8 Tannhelse

Liberalistene går inn for å privatisere hele tannhelsetjenesten. Mesteparten av tannhelsetjenestene i Norge utføres allerede av privatpraktiserende tannleger, og det er fri prisfastsetting av tjenestene, noe Liberalistene ønsker å videreføre. Den offentlige støtten til tannhelsetjenester via Folketrygden er allerede relativt lav, og Liberalistene ønsker å senke denne videre og etter hvert avskaffe all offentlig finansiering av tannhelsetjenester. Finansieringen skal deretter skje gjennom egenbetaling fra pasientene og eventuelle forsikringsordninger. Det innebærer at vi avskaffer tannhelsetjenesteloven og overfører all offentlig levering av slike tjenester til privat sektor.

Liberalistene vil:

- Privatisere hele tannhelsetjenesten

5.9 Rusomsorg

Liberalistene mener det er viktig med en god og pålitelig rusomsorg som kan ta vare på de som lider av skadelig rusavhengighet. I Norge har private organisasjoner lenge spilt en viktig rolle innen rusbehandling, og det er også der det meste av den viktige

fagkompetansen ligger. Liberalistene vil videreføre det private initiativet når det gjelder rusbehandling, og ønsker et tilbud bestående både av ideelle og kommersielle aktører som kan bidra med mangfold og innovasjon. Privat rusomsorg driftes som regel langt mer kostnadseffektiv enn den offentlige, og kvaliteten er i mange tilfeller også vesentlig høyere.

Det offentlige bruker i dag store beløp på å kjøpe behandling hos private tilbydere på vegne av pasienter. Under dagens system ønsker Liberalistene at denne praksisen skal fortsette, og at alle nye behandlingsplasser skal opprettes i privat sektor. Etter hvert skal offentlig finansiering av rusomsorg gradvis reduseres i takt med store skatte- og avgiftslettelser, og på lengre sikt skal all finansiering og drift av rusomsorgsinstitusjoner skje på privat og veldedig basis.

I dag belastes rusavhengige i ekstra stor grad av et strengt håndhevet forbud mot narkotiske stoffer. Som nevnt i kapittel 2.3.1 ønsker Liberalistene å legalisere rusmidler, noe som innebærer at kjøp og bruk av narkotiske stoffer ikke lenger vil være kriminelle handlinger. Det vil igjen gi større fleksibilitet når det gjelder drift og organisering av avvennings- og behandlingsinstitusjoner, samt at det vil gi rusmisbrukere langt tryggere omgivelser.

Liberalistene vil:

- At alle nye behandlingsplasser innen rusomsorg skal opprettes i privat sektor
- På lengre sikt overlate drift og finansiering av rusbehandlingsinstitusjoner til privat/veldedig sektor

5.10 Psykisk helse

Psykiske lidelser er et utbredt problem som rammer mange mennesker i ulike faser av livet. Liberalistene ønsker et effektivt hjelpeapparat for dem som pådrar seg psykiske lidelser. Private aktører utgjør allerede i dag en viktig del av behandlingstilbudet, og Liberalistene ønsker at de private tilbudene, både kommersielle og ideelle, skal bygges videre ut for å stimulere til mangfold, innovasjon og kostnadseffektivitet på feltet. Liberalistene ønsker at alle nye behandlingsplasser skal opprettes i privat sektor, og at det offentlige under dagens system skal fortsette praksisen med å kjøpe behandling fra private tilbydere.

På lengre sikt er det et mål at all finansiering skal skje på privat og ideell basis, og store skatte- og avgiftslettelser skal gjøre det lettere for brukere å kjøpe tjenester direkte fra tilbydere, samt å benytte private helseforsikringer. Samtidig skal det legges vekt på forebyggende faktorer. Mobbing i skolen er en vanlig årsak til psykiske problemer senere i livet, og Liberalistene ønsker å redusere mobbing ved å stimulere til fremveksten av private skoler, da slike har bedre forutsetninger for å legge til rette for god oppfølging av elever og et godt miljø.

Å stå utenfor arbeidslivet kan både være en konsekvens av, og en årsak til, psykiske lidelser. Liberalistene ønsker et fleksibelt og mangfoldig arbeidsliv med lavest mulig inngangsterskel, slik at flest mulig mennesker kan finne en plass i arbeidslivet. Psykiske lidelser henger ofte sammen med rusmisbruk. Liberalistene ønsker å avkriminalisere bruk av narkotiske stoffer, noe som avhjelper mye av belastningen knyttet til rusmisbruk. Dårlige familieforhold kan også være en viktig årsak til psykiske lidelser. Liberalistene mener velferdsstaten har svekket familien som institusjon, blant annet gjennom støtteordninger som gjør det lettere å få barn utenfor

stabile parforhold. Liberalistene ønsker å stimulere til sunne og stabile familier gjennom å kutte båndene mellom staten og familien.

Tvang innen psykisk helsevern skal som hovedregel ikke forekomme, unntatt i de tilfellene hvor pasientene utgjør en akutt fare for andre mennesker.

Liberalistene vil:

- Legge til rette for mangfold og innovasjon innen psykiske behandlingstilbud
- At alle nye behandlingsplasser skal opprettes i privat sektor
- Ha fokus på forebyggende faktorer
- På lang sikt overlate all drift og finansiering av psykisk behandling til privat/ideell sektor

6. Arbeid og velferd

6.1 Velferd etter velferdsstaten

Liberalistene mener økonomisk trygghet i hverdagen er en stor verdi. Vi er imidlertid kritiske til velferdsstaten. Velferdsstaten nødvendiggjør en enorm administrasjon som sluker mye av de verdifulle ressursene som hentes inn fra bedrifter og privatpersoner i form av skatter og avgifter. Disse ressursene gjør langt større nytte for seg i produktiv virksomhet, hvor de bidrar til flere og sikrere

arbeidsplasser, høyere produktivitet og høyere velstand for samfunnet som helhet.

Vi mener at velferdsstaten bidrar til å undergrave det personlige ansvaret og respekten for produktiv virksomhet som det viktigste grunnlaget for økonomisk sikkerhet og selvoppholdelse. I tillegg opplever en velferdsstat alltid at utgiftene til velferdsordningene stadig øker, noe som igjen ofte fører til høy statsgjeld, underskudd på statsbudsjettene, og til og med store økonomiske kriser. Dette er en utvikling vi allerede ser i en del europeiske land. For Norges del kommer kombinasjonen av økende velferdsutgifter og synkende fremtidige oljeinntekter til å føre til alvorlige problemer.

Andre politiske partier tar til orde for å reformere velferdsstaten i den hensikt å gjøre den bærekraftig i det lange løp. Liberalistene mener at velferdsstaten i et langsiktig perspektiv alltid beveger seg i retning av høyere utgifter og manglende bærekraft, uansett hvilke reformer man måtte iverksette. Vi går derfor inn for et bærekraftig alternativ til velferdsstaten, som på lang sikt innebærer å overføre ansvaret for velferdsordninger til sivil sektor. Det betyr at vi ønsker å bygge ned og etter hvert avskaffe velferdsstaten, og erstatte den med et system som baserer seg på privat finansiering, organisering og entreprenørskap.

Et slikt system er mer stabilt og bærekraftig over tid, fordi det ikke er gjenstand for skiftende regjeringers uforutsigbare planer og prioriteringer, og fordi det er en sterkere sammenheng mellom inntekter og utgifter. Det responderer videre bedre og raskere på endringer i behovene hos forbrukerne, samt stimulerer til høyere grad av personlig ansvar.

Liberalistene erkjenner at nedbygging av velferdsstaten er et krevende prosjekt, og vi ønsker at den langvarige omleggingsfasen skal bli så myk som mulig for flest mulig mennesker. Det innebærer

at vi på kort og mellomlang sikt ikke ønsker å foreta store kutt i sentrale velferdsordninger for folk som er genuint avhengige av slike ordninger. Vi ønsker også å prioritere store reduksjoner på andre områder i de offentlige budsjettene først, slik at store skatte- og avgiftslettelser kan utløses allerede før man begynner å foreta store kutt i sentrale velferdsordninger. På den måten vil borgerne være bedre forberedt på kutt i offentlige ytelser ved at man får høyere disponibel inntekt som kan settes inn i private ordninger.

Liberalistene vil:

- Gradvis redusere de statlige utgiftene til velferdsordninger, men på kort og mellomlang sikt ikke gjennomføre store kutt i ytelser for folk som er genuint avhengige av ytelsene
- Prioritere utgiftskutt på andre, mindre viktige områder før det foretas store kutt i sentrale velferdsordninger
- På lang sikt overlate ansvaret for drift og finansiering av samtlige velferdsordninger til det sivile samfunnet

6.2 Arbeidsliv

Liberalistene konstaterer at den desidert beste velferdspolitikken er den som setter mennesker i stand til å klare seg selv gjennom eget arbeid og inntekt. Det paradoksale med velferdsstaten er at den på den ene siden skal hjelpe mennesker som faller utenfor arbeidslivet, men på den andre siden bidrar til å heve terskelen inn til arbeidslivet, gjennom blant annet streng arbeidsmiljølov og høy arbeidsgiveravgift. Dette gjør det dyrt og risikabelt å ansette nye medarbeidere. Liberalistenes velferdspolitikkk består derfor hovedsakelig i å gjøre terskelen inn til arbeidslivet så lav som mulig,

hvilket i stor grad bidrar til å gjøre diverse støtteordninger overflødige.

Liberalistene går blant annet inn for kraftig reduksjon i arbeidsgiveravgiften, med et langsiktig mål om å fjerne denne avgiften fullstendig. I tillegg ønsker vi en kraftig liberalisering av arbeidsmiljøloven. Dette sikrer optimal fleksibilitet i arbeidslivet, som gjør norske bedrifter mer konkurransedyktige, noe som igjen skaper og trykker arbeidsplasser. Liberalistene er imot aldersgrenser i arbeidslivet.

Liberalistene ser verdien av fagforeninger når det gjelder å sikre best mulig arbeids- og lønnsvilkår for ansatte i bedrifter. Vi er tilhengere av full organisasjonsfrihet, og derfor skal det ikke legges noen hindringer i veien for opprettelse av fagforeninger. I tråd med prinsippet om likhet for loven, skal fagforeninger imidlertid ikke motta noen former for særbehandling eller privilegier fra myndighetenes side, og derfor skal det være et fullstendig skille mellom stat og fagforeninger. Liberalistene er tilhengere av en fri og fleksibel lønnsdannelse for å sikre bedrifters bærekraft og konkurransevne, og store fagforeninger kan i noen tilfeller være en trussel mot dette.

Fagforeninger skal ikke ha anledning til å diktere lønns- og arbeidsvilkår for dem som velger bort medlemskap. Arbeidsgivere skal stå helt fritt til å avtale lønn og arbeidsvilkår individuelt med arbeidstakere, også for eventuelle utenlandske arbeidere som er villige til å akseptere lavere lønn.

Liberalistene vil:

- Arbeide for en velferdspolitik som primært innebærer å gjøre terskelen inn til arbeidslivet så lav som mulig
- Ha en rask nedtrapping av arbeidsgiveravgiften med sikte på snarlig avskaffelse

- Gradvis liberalisere arbeidsmiljøloven og på lang sikt erstatte denne med private kontrakter
- Støtte retten til å opprette fagforeninger, men ha et fullstendig skille mellom stat og fagforeninger
- Avskaffe skattefradrag for fagforeningskontingenter

6.3 Pensjoner

Liberalistene ønsker på lang sikt at pensjoner skal være privat finansiert, men innser samtidig at dette må skje gjennom en gradvis prosess. Vi vil så langt det er mulig innfri dagens pensjonsforpliktelser, blant annet ved hjelp av oljeinntekter og salg av offentlige eiendommer og statlige eierandeler i næringslivet. Vi ønsker samtidig å redusere Folketrygdens fremtidige andel av pensjonsutbetalingene parallelt med å gjennomføre store skatte- og avgiftslettelser, som igjen frigjør flere midler til privat pensjonssparing for bedrifter og privatpersoner.

Liberalistene ønsker å stimulere til fremveksten av konkurrerende, private pensjonsfond som vil stå for en stadig større andel av pensjonsutbetalingene, i takt med reduksjonen i Folketrygdens utbetalinger. Andre land benytter private pensjonsfond med stor suksess, og slike fond kan være en viktig aktør i næringslivet og en viktig bidragsyter til økonomisk vekst. Privat sparing er generelt sunt for økonomien som helhet. Reduksjonen i Folketrygdens utbetalinger skal skje på en slik måte at de som har kommet lengst i sin yrkeskarriere får små eller ingen kutt, mens kuttene for øvrige arbeidstakere øker desto kortere man har stått i arbeid. Liberalistene ønsker ikke å kutte i ytelsene til dagens pensjonister.

Liberalistene ønsker seg bort fra det skattefinansierte «pay as you go»-systemet, hvor pensjonene finansieres av løpende skatteinntekter. Vi mener dette systemet er uforutsigbart, fordi det blant annet er sårbart for variasjoner i antall yrkesaktive og fenomener som såkalte «eldrebølger». I et system basert på privat sparing via fond og forsikringer, finansierer hver enkelt i stedet sin egen pensjonisttilværelse, både individuelt og ved at arbeidsgiver setter av midler gjennom tjenstepensjoner. Staten skal ikke bestemme størrelsen på pensjonsavsetningene, og obligatorisk tjenstepensjon avskaffes. Liberalistene går inn for å avvikle de statlige bidragene til AFP-ordningen.

Pensjonspolitikken må ses i sammenheng med at Liberalistene går inn for drastiske kutt i inntektsbeskatningen, fjerning av trygdeavgiften og avskaffelse av kapitalbeskatning. Dette både frigjør flere midler til avsetninger, og lar samtidig folk beholde langt mer av gevinsten ved uttak fra fond eller andre langsiktige investeringer. Liberalistene ønsker å beholde skattefinansiert minstepensjon inntil videre for dem som ikke er i stand til å spare opp til pensjon på egen hånd. Etter hvert ønsker vi imidlertid at minstepensjoner skal finansieres privat, for eksempel gjennom frivillige donasjoner til private investeringsfond i kombinasjon med midler fra private veldedighetsorganisasjoner.

Liberalistene vil:

- Ikke kutte i ytelsene til dagens pensjonister, men foreta kutt i Folketrygdens ytelser til fremtidige pensjonister basert på hvor lenge man har stått i arbeid
- På lengre sikt trekke staten ut av pensjonssystemet og innføre et helprivat pensjonssystem basert på forsikringer og fondssparing
- Inntil videre beholde skattefinansiert minstepensjon, men på sikt jobbe for å få på plass private finansieringskilder

- Avskaffe obligatorisk tjenstepensjon og avvikle statens bidrag til AFP-ordningen

6.4 Sykelønn

Norge har i dag en av verdens mest generøse sykelønnsordninger, og ordningen koster enorme summer hvert år. Samtidig har Norge et høyt sykefravær sammenlignet med andre land, hvilket indikerer at det er en sterk korrelasjon mellom de høye ytelsene og folks tilbøyelighet til å sykemelde seg. Vi ønsker å begynne med å redusere sykelønnsytelsene betraktelig, i første omgang ned til 70 prosent av lønnen både for den perioden som dekkes av arbeidsgiver og perioden som dekkes av Folketrygden.

Deretter skal ytelsen trinnvis trappes videre nedover i takt med at skatter og avgifter reduseres, og samtidig skal sykelønnsperioden kortes ned. På kort sikt innfører vi to karensdager og kutter sykelønnsperioden ned til seks måneder. På lengre sikt vil Liberalistene jobbe for at sykelønn skal være privat organisert og finansiert.

Den økonomiske byrden knyttet til sykelønnsutbetalinger skal således fordeles mellom arbeidsgiver og arbeidstaker, hvor partene står fritt til å avtale organiseringen og finansieringen. Staten skal ikke pålegge arbeidsgivere å dekke en bestemt andel av sykelønnen. Det er imidlertid naturlig at arbeidsgiver setter av midler til sykelønn på samme måte som til pensjon, samtidig som at arbeidstaker kan sette av midler på egen hånd og/eller tegne sykeforsikringer. Ved å gjøre sykelønnsutbetalinger til et anliggende mellom arbeidsgiver og arbeidstaker, får begge parter et sterkt

økonomisk insentiv til å jobbe for at arbeidstaker kommer tilbake i arbeid så raskt som mulig, samt å satse på forebyggende tiltak.

Liberalistene vil:

- På kort sikt redusere den offentlige sykelønnsytelsen ned til 70 prosent, innføre to karensdager, og kutte sykelønnsperioden ned til tre måneder
- Redusere de offentlige ytelsene videre nedover og stimulere til fremveksten av private sykeforsikringer
- På lang sikt overlate organisering og finansiering av sykelønn til arbeidstakere og arbeidsgivere

6.5 Uførhet

Liberalistene erkjenner at enhver kan være uheldig og havne i en situasjon hvor man ikke lenger er i stand til å arbeide til livets opphold, enten for en kort eller lengre periode. Vi ønsker gode, trygge og ikke minst bærekraftige ordninger for dem som av ulike årsaker har blitt uføre. I det statlige velferdssystemet ender mange opp med å bli kasterballe i et byråkratisk og ofte ineffektivt system, og i tillegg kan uføretrygd føre til at mennesker blir passivisert og holdt utenfor arbeidslivet, selv om vedkommende er i stand til å utføre produktivt arbeid. Dette er skadelig både for personen det gjelder og samfunnet for øvrig.

Liberalistene ønsker på lang sikt en overgang til et system hvor utgifter for livsopphold ved uførhet finansieres på privat basis. Dette kan skje ved å fordele utgiftene mellom den uføre selv gjennom private uføreforsikringer, og arbeidsgiver, som setter av midler til

uføretrygd på samme måte som med pensjoner. Store skatte- og avgiftslettelser gjør flere midler tilgjengelig til dette formålet.

Liberalistene ønsker en forsvarlig utvikling på dette området, hvilket innebærer at det ikke skal foretas vesentlige kutt i uføreytelsene til mennesker som allerede er avhengige av de offentlige ytelsene, og som er genuint ute av stand til å skaffe seg lønnet arbeid. De som ennå ikke er blitt klienter i det offentlige systemet, skal i økende grad basere seg på private alternativer og vil motta reduserte, offentlige ytelser. Ytelsene fra det offentlige skal settes ned trinnvis og forutsigbart, hvor en stadig større andel av ytelsene skal dekkes med private midler.

Liberalistene ønsker en fortsatt høy terskel for innvilgelse av offentlig uføretrygd, med mål om størst mulig reduksjon i antallet mennesker som havner på offentlig uføretrygd. Det innebærer at personen som søker om uføretrygd skal gjennomgå grundige medisinske undersøkelser for å sikre at personen faktisk har betydelig nedsatt arbeidsevne. Videre skal hovedprinsippet alltid være rehabilitering fremfor uføretrygd. Det skal satses på forebyggende rehabilitering for folk som står i fare for å bli uføre, for å redusere risikoen for at disse får behov for uføretrygd. Uføretrygd skal uten unntak innvilges som aller siste løsning. Arbeidsevnen til mennesker som er innvilget uføretrygd skal revurderes med faste mellomrom. Dersom arbeidsevnen forverres igjen på et senere tidspunkt etter avslutning av ytelsene, skal det være mulig å gjeninnvilget uføreytelser. Som hovedregel skal uføretrygd ikke innvilges til unge mennesker.

Liberalistene vil:

- Ikke foreta vesentlige kutt i uføreytelser for personer som i dag er avhengige av slike ytelser

- Gradvis trappe ned de offentlige utførelstelsene på en forsvarlig måte og legge til rette for større grad av privat finansiering
- Innføre tiltak for å sikre at så få som mulig ender opp på offentlig uføretrygd
- På lang sikt overføre både finansiering og organisering av utførelstelser til det sivile samfunn

6.6 Øvrige sosiale ytelseser

Når det gjelder midler til livsoppholdelse ved ufrivillig bortfall av inntekter ønsker Liberalistene på lang sikt at hver enkelt skal sørge for dette selv, gjennom for eksempel å sette av deler av inntekten sin til slike formål, eller sikre seg gjennom arbeidsledighetsforsikringer og lignende. Slike forsikringer finnes allerede i dag, og blir mer utbredt etter hvert som statens rolle på dette området trappes ned. Samtidig frigjør kraftige skattelettelseser flere midler til egen sparing og forsikringer.

Liberalistene erkjenner at det vil ta lang tid å bygge opp reelle alternativer til offentlige støtteordninger til ubemidlede og økonomisk vanskeligstilte, siden velferdsstaten har begrenset fremveksten av slike alternativer gjennom å legge omfattende beslag på private midler. Inntil videre ønsker vi derfor å beholde grunnleggende støtteordninger for dem som har reelle behov, mens vi prioriterer kutt i andre offentlige utgiftsposter. Vi vil jobbe for en kontrollert og forutsigbar reduksjon i utgiftene til offentlige støtteordninger, samt sørge for at ordninger er målrettede og selektive slik at kun personer med reelle behov mottar støtte. Samtidig vil vi stimulere til fremveksten av ordninger basert på privat initiativ og ansvar. Liberalistene ønsker en utvikling hvor

sivile, sosiale institusjoner spiller en gradvis større rolle i å bistå vanskeligstilte, slik som familie, lokalsamfunn og veldedige/frivillige organisasjoner.

Under dagens system går Liberalistene på kortere sikt inn for å foreta reduksjoner i den maksimale utbetalingsperioden for arbeidsavklaringspenger og dagpenger, og trappe ned satsene på ytelsene. Liberalistene ønsker videre en kraftig forenkling av systemet for utbetaling av sosiale ytelser og vil utrede muligheten for å slå sammen flere av dagens ytelser, samt foreta en kraftig forenkling av kravene for innvilgelse. Kun de med reelle behov skal motta ytelser, og det uten å bli kasteballer i et byråkratisk, uoversiktlig velferdssystem.

Offentlige støtteordninger til vanskeligstilte skal utformes på en slik måte at det å ta arbeid aldri fører til en samlet reduksjon i inntekter. Hjelp til selvhjelp skal alltid være et sentralt, styrende prinsipp i forbindelse med økonomiske støtteordninger. Reduksjon i ytelsene til offentlige støtteordninger må ses i sammenheng med blant annet avskaffelse av arbeidsgiveravgiften og deregulering av arbeidsmarkedet, som gjør terskelen inn til arbeidslivet betydelig lavere. En næringsvennlig politikk og høy økonomisk aktivitet vil gi et variert, fleksibelt og romslig arbeidsliv som reduserer behovet for generøse, offentlige støtteordninger.

Liberalistene vil:

- Beholde grunnleggende støtteordninger for vanskeligstilte inntil videre, men legge til rette for økt grad av sivile løsninger
- På kortere sikt redusere utbetalingsperioden og satsene for arbeidsavklaringspenger og dagpenger
- Gjennomføre en kraftig forenkling av systemet for utbetaling av sosiale ytelser, og kravene for innvilgelse

- På lang sikt jobbe for en overføring av ansvaret for samtlige sosiale ytelser til sivile institusjoner

6.7 NAV

NAV er den offentlige etaten som administrerer de fleste av de offentlige velferdsordningene, og er etter Liberalistenes syn en ineffektiv institusjon. Etter hvert som ansvaret for sosiale ytelser og velferdsordninger gradvis overføres til det sivile samfunn, reduseres NAVs ansvarsområde og antall oppgaver kraftig. Dette medfører en naturlig avbyråkratisering og slanking av etaten. På lang sikt resulterer utviklingen i en nedleggelse av NAV i sin helhet.

I en lengre overgangsfase går Liberalistene inn for å beholde NAV til å administrere de offentlige velferdsordningene, men vil jobbe aktivt for å gjøre etaten så liten og kostnadseffektiv som mulig. Liberalistene går på kort sikt inn for kraftige forenklinger i systemet for utbetalinger av sosiale ytelser, som vil bidra til avbyråkratisering av NAV. Videre går vi inn for å slå sammen den statlige arbeids- og velferdsetaten og de kommunale tjenestene til én enkelt etat. Liberalistene vil gjennomgå alle arbeidsoppgavene som i dag ligger under NAV og legge oppgaver ut på anbud til private aktører der det er mulig, for eksempel oppgaver knyttet til arbeidsmarkedstiltak og arbeidstrening for klienter.

Liberalistene vil:

- På kort sikt slanke og avbyråkratisere NAV-etaten så mye som mulig
- Legge arbeidsoppgaver ut på anbud til private aktører der det er mulig

- På lang sikt nedlegge NAV i sin helhet

6.8 Fattigdom

Liberalistene anser fattigdom som et stort problem. Den beste løsningen på dette problemet er ikke å legge hindringer i veien for velstandsutvikling og økonomisk vekst gjennom statlige reguleringer og høye skatter og avgifter. Liberalistene mener den beste og mest bærekraftige fattigdomspolitikken er å skape et samfunn som gir mennesker rike muligheter til å delta i verdiskapningen i samfunnet. Dette oppnås best gjennom en liberalistisk næringspolitikk som legger til rette for en dynamisk og levende økonomi. All empiri viser tydelig at markedsøkonomien reduserer fattigdom langt mer effektivt enn samtlige alternative systemer.

Samtidig må arbeidslivet være så fleksibelt som mulig og ha lav inngangsterskel, slik at så mange som mulig er i stand til å tjene til livets opphold på egen hånd. Liberalistene ønsker videre å bidra til en endring av den oppfatning at staten og det offentlige besitter hele ansvaret for å fange opp mennesker som faller utenfor. Vi ønsker en utvikling hvor det sivile samfunn overtar en stadig større del av dette ansvaret gjennom blant annet frivillige sammenslutninger og sosialt entreprenørskap. Frivillige sammenslutninger som ivaretar sosial og økonomisk beskyttelse for medlemmer var allerede svært utbredt i mange vestlige land før fremveksten av velferdsstaten.

Liberalistene vil:

- Bekjempe fattigdom ved å skape en mangfoldig, dynamisk økonomi med mange muligheter

- Gradvis redusere det offentliges engasjement innen fattigdomsbekjempelse og legge til rette for innovative og effektive løsninger i det sivile samfunn

7. Familiepolitikk

7.1 Uavhengighet for familiene

Liberalistene mener familien er blant de aller viktigste og mest fundamentale institusjonene i samfunnet. I tillegg til skolen er det i familien at mesteparten av barnas sosiale utvikling skjer, og det er familien som er den fremste arenaen for tilhørighet, trygghet og nærhet. Liberalistene mener at sterke og stabile familier er av avgjørende betydning for storsamfunnets ve og vel. Svekkelsen av familien som institusjon er en medvirkende årsak til kriminalitet, usunn livsførsel og andre samfunnsproblemer.

Politikere må avstå fra enhver form for ordninger og tiltak som bidrar til å svekke samholdet og båndene innad i familien, samt bidrar til å overføre ansvaret for barneoppdragelse fra foreldrene til staten og myndighetene. Én av måtene denne svekkelsen foregår på er gjennom relativt generøse offentlige støtteordninger, som blant annet kan gi økonomiske insentiver til å få barn utenfor stabile parforhold, samt gjennom et høyt skatte- og avgiftsnivå som tvinger begge foreldre ut i inntektsgivende arbeid.

Liberalistene mener at den beste måten å styrke familien på er å gi den muligheten til å innrette seg slik den selv mener er best, helt uten statlige føringer, og å la den overta den fulle økonomiske byrden som det å ha en familie innebærer. Vi mener dette oppmuntrer til ansvarlighet og til å bygge sunne, stabile og sterke familier.

Liberalistene vil:

- Verne om familien som en av samfunnets viktigste institusjoner
- At staten ikke skal blande seg inn i organiseringen av familielivet

7.2 Overføringer til barnefamilier

Liberalistene ønsker at hver enkelt familie må sikres størst mulig fleksibilitet og selvbestemmelse når det gjelder økonomiske forhold. Vi mener kraftige skatte- og avgiftslettelser er en bedre måte å hjelpe barnefamilier på enn offentlige ytelser, og ønsker en gradvis nedtrapping og på lang sikt avskaffelse av slike ytelser. Barnetrygden er i dag ikke behovsprøvd på noe måte, og som et ledd i å redusere overføringer til familier ønsker Liberalistene i første omgang å behovsprøve barnetrygden, slik at det i utgangspunktet kun er de som ligger under en gitt inntektsgrense som skal motta barnetrygd.

Behovsprøvingen innebærer å foreta helhetlige, individuelle vurderinger av forsørgerens/forsørgernes livssituasjon og

økonomiske situasjon. I neste omgang ønsker vi å redusere og på lang sikt avskaffe ytelsen i sin helhet. Norge har i dag en av verdens mest generøse permisjonsordninger for foreldre.

Liberalistene vil jobbe for å trappe ytelsene videre nedover over en lengre tidsperiode, og på lang sikt ønsker vi å avskaffe lovpålagt, betalt foreldrepermisjon. Da kan arbeidsgiver og arbeidstaker stå fritt til å avtale slike ytelser selv, i kombinasjon med at foreldre selv setter av private midler. Store skatte- og avgiftslettelser gjør dette lettere. Liberalistene anser den såkalte fedrekvoten for å være et rent likestillingspolitisk virkemiddel og vil avskaffe denne ordningen snarest.

Liberalistene vil:

- På kort sikt behovsprøve barnetrygden og redusere satsene
- I første omgang redusere offentlig finansiert foreldrepermisjon ned til 15 ukers betalt permisjon og 80 prosent lønn
- På lang sikt avskaffe offentlig finansiert barnetrygd og lovpålagt betalt foreldrepermisjon
- Avskaffe fedrekvoten

7.3 Ekteskap

Et ekteskap representerer en frivillig inngått kontrakt mellom to samtykkende, myndige mennesker. Liberalistene mener ekteskapet er et godt utgangspunkt for en stabil og harmonisk familie, selv om samboere selvsagt kan skape gode familier. Liberalistene mener at den avgjørende faktoren i en stabil og god familie er at ektefellene

eller samboerne er gode omsorgspersoner, og i den forbindelse er kjønn irrelevant.

Liberalistene tar sterk avstand fra tvangsekteskap, og ønsker strenge straffer for foreldre som gifter barna sine bort uten deres samtykke. Ved samlivsbrudd ønsker vi at forsørgeransvaret i utgangspunktet skal fordeles likt mellom foreldrene. Mange kvinner er av ulike årsaker ikke i stand til å bære frem barn på naturlig måte. Liberalistene går i denne forbindelse inn for å legalisere både eggdonasjon og surrogati i Norge.

Liberalistene vil:

- Støtte homofiles rett til å inngå ekteskap på lik linje med heterofile
- Ta sterk avstand fra tvangsekteskap
- Tillate eggdonasjon og surrogati

7.4 Barns rettsstilling etter samlivsbrudd

Barn har etter samlivsbrudd rett til omsorg fra begge foreldre (likestilt foreldreskap). Denne retten er i dag svakt beskyttet. Dagens lov fører i praksis til at barnet vil kunne miste den ene omsorgspersonen ved

samlivsbrudd. Loven bestemmer at barnet etter samlivsbrudd skal bo fast hos den ene av foreldrene, med mindre annet avtales. Lov om barn og foreldre §36 2. ledd, som i praksis hindrer domstol fra å avgjøre at barnet skal ha delt bosted, må snarest oppheves. En

parts vilje skal ikke gi endelig føring for rettens vurdering av barnets bosted.

Barn bør som standardløsning få bosted hos begge foreldrene etter samlivsbrudd. Likeså bør botiden fordeles likt. Det skal gjelde med mindre foreldrene blir enige om noe annet, eller retten avgjør at det er til barnets beste å bo fast bare hos den ene forelder. Terskelen for å fravike barnets rett til å bo fast hos begge foreldrene etter samlivsbrudd skal være høy, noe som må presiseres i loven. Den av foreldrene som ikke vil at barnet skal bo hos begge, har bevisbyrde for at det er til barnets beste. I dag har barn, i de tilfeller barnet bor fast hos kun den ene av foreldrene, ikke en lovfestet rett til såkalt vanlig samvær med den andre (annen hver helg, en dag i uken, osv.). Denne retten bør lovfestes, og kun gjøres unntak fra etter avtale mellom foreldrene eller dersom bostedsforelder sannsynliggjør for domstol at vanlig samvær ikke er til barnets beste.

I loven bør det også innføres streng reaksjon mot samværs sabotasje. Med dagen lovverk og praksis kan samværs sabotasje bedrives helt straffritt, noe som er en uholdbar situasjon.

Liberalistene vil:

- Fremme og arbeide for at likestilt foreldreskap fortsetter etter samlivsbrudd
- At barn i utgangspunktet har fast bosted hos begge foreldrene
- Kommunikasjon som omhandler barn skal sendes begge foreldre
- Oppheve Lov om barn og foreldre § 36 2. ledd
- At flytting av barn normalt krever begge foreldrenes samtykke

- At vanlig samvær mellom barn og foreldre som de ikke bor sammen med lovfestes
- At ansvarlig for samværs sabotasje skal straffes”

7.5 Sikkerhet for barn

Liberalistene mener det er foreldrenes oppgave og ansvar å oppdra og forsørge barn og unge i familien, og dette skal i utgangspunktet foregå uten statlig innblanding. Statlige myndigheter skal ikke ha anledning til å skille familiemedlemmer fra hverandre basert på vilkårlige, subjektive vurderinger, da dette er å anse som et brudd på rettssikkerheten. Staten skal imidlertid kunne gripe inn i de tilfeller hvor det beviselig foregår misbruk og/eller overgrep mot barn i familier.

Slike inngrep bør utføres av politiet, eller eventuelt en spesialisert avdeling organisert under politiet, som har hjemmel for å kunne ta barn inn i en skånsom form for varetekt i en tidsbegrenset periode. Når etterforskningen er ferdig, avgis innstilling til ordinær domstol. Liberalistene ønsker på bakgrunn av dette å legge ned Barnevernet i sin nåværende form.

I en domstolhøring skal det biologiske prinsipp stå sterkt. Både barnet selv og foreldre/foresatte skal høres, og andre familiemedlemmer skal ha partsrettigheter i saken for å ivareta barnets interesser best mulig. Kun ved domsavsigelse, etter generelle rettsstatlige prinsipper, kan barn permanent skilles fra foreldre eller foresatte. I slike tilfeller skal kvalifisert personell vurdere eventuelle adoptivforeldre eller andre forsørgere, for eksempel medlemmer av den utvidede familien. En statlig

institusjon bør kunne ta over omsorgen i en periode dersom egnede forsørgere ikke kan oppdrives.

Liberalistene vil:

- At familien og det sivile samfunnet passer godt på barn og unge
- At inngrep i familien skal utføres av politiet eller spesialiserte avdelinger i rettsvesenet, og foregå etter generelle rettsstatlige prinsipper
- At staten påtar seg ansvaret for barn og unge i de tilfeller hvor det ikke finnes passende alternativer
- Legge ned Barnevernet i sin nåværende form

7.6 Barnehager

Liberalistene mener at det ikke er en statlig oppgave å drive eller finansiere barnehager, og vil overlate denne oppgaven til privat sektor. En stor andel av norske barnehager er allerede i dag drevet av private, og vi ønsker at drift av de kommunale barnehagene skal overføres til private aktører. Liberalistene ønsker en helprivatisering av barnehagene, og ikke kun konkurranseutsetting. Det innebærer at både drift, eierskap og finansiering skal overlates til den private sektoren. Denne prosessen kan gjerne starte med å konkurranseutsette samtlige kommunale barnehager, og deretter skal barnehagene fristilles fullstendig, både økonomisk og administrativt.

Det innebærer at de kommunale tilskuddene skal trappes ned, og på sikt avvikles og erstattes av direktebetaling fra foreldre. Gjennom Liberalistenes skatte- og avgiftspolitikkk disponerer hver enkelt familie flere midler til dette formålet. For å ivareta nødvendig

barnehagedekning, gjør Liberalistene det samtidig enklest mulig å etablere nye, private barnehager gjennom å blant annet liberalisere barnehageloven, deriblant avskaffe godkjenningskravene og utdanningskrav til medarbeiderne.

På sikt ønsker vi å avskaffe barnehageloven. Ved mistanke om forsømmelse og/eller misbruk av barn i barnehagene, skal myndighetene gripe inn. For å sikre konkurranse, mangfold og kvalitet i barnehagesektoren, skal det ikke være noen prisreguleringer av barnehager, og derfor skal Liberalistene avskaffe maksprisene.

Liberalistene vil:

- På sikt overføre både drift, eierskap og finansiering av barnehager til privat sektor
- Avskaffe alle former for prisreguleringer i barnehagesektoren

8. Miljø og energi

8.1 Faktabasert miljøpolitikk

Liberalistene ønsker et samfunn med ren luft og rent vann, samt muligheten til å oppleve og bevege seg i områder med uberørt natur. Samtidig konstaterer Liberalistene at mennesket selv er en

del av naturen, og at produksjon, velstand og industrielle/teknologiske fremskritt som gagnar menneskeheten er, og har alltid vært, avhengig av utnyttelse og endringer av naturen. Liberalistene er av den oppfatning at naturen først og fremst har verdi i kraft av å være til nytte for mennesket, og derfor er vi kritiske til det syn at hensynet til miljøet og naturen skal overstyre hensynet til produksjon og utvikling.

Det er produksjon og industriell utvikling som gjør den vestlige verden velstående, og det er dette som er nøkkelen til å redusere fattigdommen i resten av verden. Liberalistene kan ikke godta at strenge og urimelige miljøkrav skal legge unødvendige hindringer i veien for velstandsutviklingen. Vi ønsker derfor en realistisk og faktabasert miljøpolitikk som ivaretar menneskelige behov, og tar avstand fra idéen om at miljøet og naturen har større verdi enn mennesket selv.

Liberalistene vil:

- Ha et renest mulig miljø
- Ha en miljøpolitikk som baserer seg på fakta og setter menneskets behov i sentrum
- Ikke la miljøhensyn overstyre hensynet til produksjon og velstandsutvikling

8.2 Forurensning og eiendomsrett

Liberalistene mener at den beste måten å ivareta miljøet på er gjennom solid beskyttelse av den private eiendomsretten og

kontraktsretten. Eiendomsretten innebærer at ingen i utgangspunktet har rett til å ødelegge eller forringe verdien til andres eiendom, for eksempel gjennom forurensning. Forurensning kan i mange tilfeller anses som brudd på eiendomsretten, og derfor bidrar beskyttelse av eiendomsretten i seg selv til å løse forurensningsproblemer, uten behov for ytterligere reguleringer eller lovgivning. Samtidig er det slik at privat eiendom som hovedregel tas bedre vare på enn offentlig eiendom, siden private eiere har større insentiver til å forvalte eiendommen på en optimal måte. Dette gjelder også naturområder.

Liberalistene ønsker å privatisere allmenningssområder der det er mulig, noe som i praksis gjør det forbudt å forurense disse områdene uten å inngå kontrakter med eiere. Myndighetene kan sette objektive regler for beviselig skadelige utslipp på offentlig eid eiendom, slik som hav og elver. Slike regler skal være forutsigbare og basert på rent objektive og vitenskapelig funderte kriterier for å unngå å legge unødvendige byrder på industri og økonomisk utvikling. I takt med at offentlig eiendom gradvis blir solgt til private eiere, vil eiendomsretten i stadig større grad regulere forurensning også i disse områdene.

Liberalistene konstaterer at en viss grad av forurensning er en naturlig del av det å leve i et moderne, industrialisert og velstående samfunn. Mennesker har også et valg når det gjelder hvor man bosetter seg, og toleransen for forurensende faktorer bør rimeligvis være høyere for mennesker som bor i for eksempel byområder. Videre konstaterer Liberalistene at det er teknologisk utvikling som er blant de viktigste faktorene bak reduksjon av forurensning, og teknologisk utvikling ivaretas best av et fritt næringsliv og private entreprenører og innovatører.

Liberalistene vil:

- Fokuserer på streng håndhevelse av privat eiendomsrett i miljøpolitikken
- Privatisere allmenninger der det er mulig
- At myndighetene kan håndheve grenser og kvoter for utslipp i grunn, luft og vann
- Legge til rette for teknologisk utvikling som fører til mindre forurensning

8.3 Friluftsliv og naturvern

Det å ferdes i friluft er en stor verdi for mange mennesker. Norge har en langvarig tradisjon med såkalt allemannsrett, det vil si at folk i utgangspunktet har ferdselsrett i utmark- og innmarksområder, selv om grunnen er i privat eie. Liberalistene mener at publikum, gjennom å ha tatt slike områder i bruk i lang tid, har opparbeidet seg en sedvanerett til bruk av områdene. Derfor ønsker vi å videreføre allemannsretten.

Folk som ferdes i slike områder må uansett utvise tilbørlig hensyn, og grunneier skal ha anledning til å begrense ferdselen dersom denne er til sjenanse eller dersom vedkommende ønsker å ta i bruk områdene til bestemte formål. Ferdsel i innmark skal ha vesentlig større begrensninger. Liberalistene ønsker ingen separat lov om motorisert ferdsel, da dette er opp til grunneiere selv å regulere. Derfor går vi inn for å avskaffe loven om motorisert ferdsel i utmark.

Når det gjelder vern av naturområder mener Liberalistene at denne oppgaven skal overføres til private aktører, og vi ønsker å avskaffe all statsstøtte til natur- og miljøvernorganisasjoner. Naturvern kan og bør ivaretas av frivillige organisasjoner. Områder med uberørt natur kan kjøpes opp av frivillige medlemsorganisasjoner, og er på

den måten beskyttet av den private eiendomsretten. I flere europeiske land finnes det store medlemsorganisasjoner som i dag eier store arealer med uberørt natur. I privat eie er naturen godt beskyttet, fordi eierne har et insentiv til å bevare og vedlikeholde eiendommen i et langsiktig perspektiv for å opprettholde verdien.

Liberalistene går imot enhver form for båndlegging av private skogsområder i fredningsøyemed, og skal tilbakeføre den fulle råderetten over slike områder til grunneierne. I de tilfellene hvor slik båndlegging allerede har skjedd, bør grunneierne tilkjennes kompensasjon for tapt avkastning.

Liberalistene vil:

- Beholde den generelle allemannsretten, men ivareta grunneieres rett til å begrense ferdsel ved behov
- Avskaffe loven om motorisert ferdsel i utmark
- Overlate naturvern til frivillige organisasjoner
- Avskaffe statsstøtte til natur- og miljøvernorganisasjoner
- Gå imot tvungen fredning av naturområder

8.4 Menneskeskapt global oppvarming

Spørsmålet om hvorvidt menneskelig aktivitet er en medvirkende årsak til global oppvarming er et komplisert vitenskapelig spørsmål, som Liberalistene mener det er altfor tidlig å gi et endelig svar på. Mange forskere mener at mennesket bidrar til global oppvarming og klimaendringer, men det finnes mange seriøse forskere som er uenige i at menneskelig aktivitet er en stor trussel for klimaet. Det

som er sikkert er at klimaet på Jorden har gått gjennom mange perioder med drastiske endringer, også lenge før den industrielle utviklingen startet.

Liberalistene mener det er uheldig at skeptikere forties i det offentlige rom og at klimadebatten i altfor stor grad er farget av politiske motiver, følelser og meninger fra mennesker uten tilstrekkelig faglig bakgrunn. Det har videre kommet frem at flere klimaforskere benytter modeller og statistiske metoder som ikke er gode nok, og at det er begått en rekke feil i spådommene omkring klimaendringene. Dette er faktorer som bidrar til å svekke troverdigheten til klimaforskningen.

Liberalistene setter mennesket i sentrum i sin miljøpolitikk, og det innebærer at vi ikke aksepterer politiske reguleringer og lover som legger hindringer i veien for industriell utvikling, produksjon og velstand. Vi godtar ikke at politikere bruker menneskeskapt global oppvarming som begrunnelse for å sette fremtidig verdiskaping for nåværende og kommende generasjoner i fare. Vi ønsker derfor å trekke Norge ut av Kyoto-avtalen og lignende ordninger, og avstå fra å inngå tilsvarende avtaler i fremtiden.

Dersom det i fremtiden skulle vise seg at det kommer frem sterke beviser på at menneskelig aktivitet faktisk er en alvorlig trussel for klimaet, vil Liberalistene at næringslivet selv og det frie markedet skal ta seg av løsningene, da disse er langt bedre skikket til oppgaven enn politikerne.

Liberalistene vil:

- At frykten for menneskeskapt global oppvarming ikke skal legge hindringer i veien for produksjon og økonomisk utvikling

- Holde Norge ute av Kyoto-avtalen og eventuelle lignende avtaler

8.5 Dyrevelferd

Liberalistene mener dyr bør behandles på en human måte og ikke utsettes for unødige belastninger og lidelser. Vi anser det å påføre dyr smerter uten gode grunner som grovt umoralsk. Liberalistene er på prinsipielt grunnlag motstandere av statsstøtte til organisasjoner, og det inkluderer dyrevennorganisasjoner. Vi gir derimot vår moralske støtte til enhver aktør som jobber med å avdekke kritikkverdige forhold rundt dyrehold. Liberalistene ønsker å beholde forbudet mot å utøve unødig og poengløs vold mot dyr.

Generelt beskyttes dyr av eiendomsretten, og det er nettopp det at mange dyrearter er i privat eie av mennesker som gjør at disse både overlever, formerer seg og mottar human behandling, slik som for eksempel med hunder og katter. Vi går inn for å avvikle alle statlige subsidier til pelsdyrnæringen. Liberalistene stiller seg positive til teknologiske fremskritt som kan gjøre dyreforsøk innen medisinsk forskning overflødige. Et eksempel er oppfinnelsen av databrikker med biologiske celler som simulerer organfunksjoner, utviklet av private forskningsinstitutter.

Liberalistene vil:

- At dyr skal behandles på en god måte
- Beholde forbudet mot å utøve unødig og poengløs vold mot dyr
- Avvikle alle subsidier til pelsdyrnæringen

8.6 Energiforsyning

En sikker og stabil energiproduksjon er avgjørende for å ivareta økonomisk vekst og materiell velstand. Liberalistene mener at produksjon av energi skal styres av tilbud og etterspørsel i det frie markedet og reguleres av prismekanismen, akkurat som andre næringer i samfunnet. Vi ønsker et fritt, deregulert energimarked for å sikre effektivitet, fleksibilitet og konkurranse i markedet. Statlig subsidiering og favorisering av bestemte deler av energisektoren skal ikke forekomme, da dette bidrar til å vri ressurser bort fra der de behøves mest for å etterkomme behov i markedet, samt bidrar til å opprettholde former for energiproduksjon som ikke er økonomisk bærekraftige i det lange løp.

I flere land er det tilfeller hvor myndighetene subsidierer bestemte selskaper for produksjon av såkalt «grønn energi». Mange av disse selskapene har senere gått konkurs og kostet skattebetalere enorme summer. Slikt sløseri er et resultat av lobbyvirksomhet og politisk motivert favorisering, og Liberalistene tar sterk avstand fra slik praksis. Markedet kan selv bestemme hva det skal satses på av energiproduksjon, og alle aktører skal konkurrere på like vilkår.

Liberalistene ønsker at det skal åpnes for bygging av atomkraftverk i Norge så snart som mulig, helst basert på thoriumreaktorer. Atomkraftverk blir nødvendige for å møte fremtidens energibehov, og allerede i dag leveres en vesentlig del av verdens energi av atomkraftverk. Denne formen for kraftproduksjon er både sikker, ren og effektiv. I moderne atomkraftverk er sjansene for ulykker små, og man har langt på vei løst problemet med håndtering av

radioaktivt avfall. Liberalistene går på sikt inn for å privatisere Statkraft.

Liberalistene vil:

- Ha en sikker og stabil energiforsyning levert av privat sektor
- Avvikle all subsidiering og favorisering innen energiproduksjon
- Legge til rette for satsing på atomenergi
- På sikt privatisere Statkraft

8.7 Naturressurser

Norge er rikt på naturressurser, og Liberalistene ønsker en optimal forvaltning av disse ressursene. Vi mener den beste måten å sikre dette på er å innføre privat eiendomsrett til naturressurser. Dette gir økonomiske insentiver til bærekraftig forvaltning, da eiere har en egeninteresse i at ressursene sikres kommersiell verdi i et langsiktig perspektiv. Implementeringen av privat eiendomsrett må tilpasses den enkelte naturressurs.

Samtidig går Liberalistene inn for å fjerne reguleringer innen forvaltning av naturressurser, slik at næringene kan operere med færrest mulig fordyrende byrder. Når det gjelder fiskerinæringen skal omsetningen av kvoter skje på en åpen og fri markeds plass, og vi går også inn for å deregulere næringen ved å blant annet avskaffe sikkerhetskrav til fiskebåtene. Vi ønsker å avskaffe pliktsystemet i fiskerinæringen.”

Norge har store skogressurser. Liberalistene stiller seg positive til at en høy andel av norske skogområder allerede eies av private grunneiere, og vi vil arbeide for å overføre statlige og kommunale

skogområder til privat sektor. Vi vil avskaffe pålegg og reguleringer som hemmer konkurransevne, lønnsomhet og investeringsvilje i skogindustrien, og går inn for å avskaffe konsesjonsloven, herunder prisreguleringer og boplikt. Båndlegging av private skogsområder i fredningsøyemed skal ikke forekomme. Liberalistene går inn for å privatisere Statskog.

Liberalistene vil:

- Innføre og styrke privat eiendomsrett til samtlige naturressurser
- Ha en kraftig deregulering av fiskeri- og skogindustrien
- Privatisere Statskog

9. Samferdsel

9.1 Veier

Veier er et område som i lang tid har vært et mer eller mindre utelukkende offentlig anliggende. Staten henter inn enorme summer både gjennom bomstasjoner og gjennom skyhøye skatter, og avgifter på drivstoff og kjøretøy. Til tross for dette, er mange områder preget av store etterslep når det gjelder utbygging, vedlikehold og generell standard på veiene. Liberalistene ønsker en helt ny tilnærming til veipolitikken i Norge, som innebærer å gradvis overføre ansvaret for bygging, drift og vedlikehold av veier til private aktører, hvor brukerne finansierer veiene direkte.

For det første gjør privat veifinansiering det enklere for eierne å sikre seg nok inntekter til å dekke de reelle utgiftene knyttet til drift og optimalt vedlikehold av veiene. Ved at inntektene kommer direkte fra brukerne selv, får private veiselskaper økonomiske insentiver til å respondere raskere og mer effektivt på skiftende behov, og til å justere kapasiteten etter etterspørselen blant brukerne av veiene. Private aktører har dessuten insentiver til å investere kontinuerlig i vedlikehold for å forebygge fremtidig forfall og tap av kapital, og private selskaper kan lettere holdes ansvarlige for eventuelle feil og mangler ved veien.

I utgangspunktet er det motorveistrekninger som er enklest å privatisere, og private motorveier er allerede utbredt i mange land, inkludert Frankrike og USA. På private motorveier er det eierne selv som skal bestemme fartsgrensene og andre regler for bruk av veiene. Det fører blant annet til mer virkelighetsorienterte fartsgrenser enn dem man finner på mange av dagens motorveistrekninger.

Liberalistene vil:

- Gradvis overføre ansvaret for bygging, drift og vedlikehold av veier til private aktører

9.1.1 Lokalveinettet

Når det gjelder veier i tettbebygde områder og boligfelt, er det mer nærliggende at veisystemene eies av private organisasjoner og forvaltes som felleseie, på samme måte som med fellesområdene til boligkooperasjoner og lignende. Boligeierne finansierer da i fellesskap veinettet i lokalområdet. Tilsvarende kan veier med lavt trafikkvolum i folkefattige områder driftes og finansieres av lokale,

private veiorganisasjoner, bestående av grunneiere som benytter veiene. I Sverige har en stor andel av veinettet blitt driftet av slike private veiorganisasjoner i lang tid, og erfaringene derfra viser at løsningen gir høy grad av kostnadseffektivitet.

Det offentlige har i dag et tilnærmet monopol på eierskap av veier, og Liberalistene erkjenner at en overgang til et privat veisystem tar lang tid. Etter hvert som drift og eierskap av veier overføres til private aktører, skal den offentlige finansieringen trappes ned og gi rom for skatte- og avgiftslettelser som borgerne kan bruke til å betale for bruken av veiene. I den lange overgangsfasen ønsker Liberalistene at private selskaper skal delta mer aktivt i utbygging og drift av veiprojekter gjennom offentlig-privat samarbeid eller tilsvarende. Dette gir store økonomiske gevinster. Når det gjelder drift av eksisterende veinett, bør dette legges ut på anbud.

Liberalistene vil:

- På kortere sikt at private selskaper i høyere grad skal involveres aktivt i utbygging og drift av veiprojekter
- På lang sikt overføre eierskap, drift og finansiering av veier til private selskaper og sammenslutninger

9.2 Bilisme

Liberalistene anser privatbilisme som et stort gode som gir mennesker stor fleksibilitet og frihet når det gjelder persontransport. Norge er et vidstrakt og tynt befolket land, som gjør at mange er avhengige av å kunne bruke bilen, da det er mange steder hvor kollektivtransport av naturlige årsaker ikke er tilstrekkelig utbygget. Vi ønsker å legge færrest mulig hindringer i veien for både kjøp, bruk og eierskap av biler. Det innebærer blant annet at vi på sikt går

inn for å avskaffe samtlige bilrelaterte avgifter. Den første avgiften vi skal fjerne er årsavgiften. Denne ble opprinnelig innført som en luksusskatt på biler, men er nå en ren fiskal avgift.

For å gjøre det billigst mulig å bruke kjøretøy, går vi inn for å avskaffe drivstoffavgiften så snart som mulig, noe som avlaster næringslivet for store byrder. Engangsgiften står for den største delen av statens bilrelaterte inntekter, og må derfor trappes ned i et noe saktere tempo. På sikt ønsker vi imidlertid å avskaffe engangsgiften fullstendig, da denne gjør terskelen for kjøp av nye biler vesentlig høyere enn den trenger å være.

Så lenge det føres statlige bilregistre, er omregistreringsavgiften en rettfærdig avgift. Liberalistene ønsker imidlertid at avgiften skal gjenspeile de reelle, administrative kostnadene knyttet til omregistrering av kjøretøy, og i praksis innebærer dette en kraftig reduksjon av også denne avgiften. Vi går imot alle former for avgifter på bilbruk i byer, som for eksempel rushtidsavgifter.

Liberalistene vil:

- Avskaffe årsavgiften og drivstoffavgiften på kjøretøy så raskt som mulig
- Trappe ned og på lengre sikt avskaffe engangsgiften på kjøretøy
- Redusere omregistreringsavgiften kraftig
- Gå imot rushtidsavgifter og lignende avgifter

9.3 Fly- og jernbanetransport

Liberalistene mener at staten ikke skal eie og drive selskaper innen fly- og jernbanetransport. Vi mener at bærekraftige og pålitelige transportløsninger er avhengige av at aktørene i de respektive bransjene opererer i et fritt, konkurranseutsatt marked, hvor kostnadene knyttet til ineffektiv drift, streik, forsinkelser eller andre negative faktorer bæres av selskapet selv, og ikke av skattebetalerne. Liberalistene ønsker å privatisere Avinor ved at staten selger sine eierandeler i selskapet, ettersom det ikke er noen grunn til at Avinor skal være et statlig selskap. I Storbritannia har man eksempelvis privatisert det tidligere statlige selskapet Heathrow Airport Holdings, som blant annet eier den store Heathrow-flyplassen i London.

Liberalistene ønsker samtidig å åpne for private flyplasser og fri konkurranse innen luftfart. Staten skal selge sine eierandeler i SAS. Når det gjelder jernbanetransport, skal det i første omgang åpnes for fri konkurranse på jernbanenettet for å legge til rette for bedre og rimeligere tilbud, men etter hvert skal også Jernbaneverket privatiseres. NSB har lenge opplevd lav kundetilfredshet, og Liberalistene ønsker å selge NSB til private aktører.

Liberalistene vil:

- Avvikle statens engasjement i luftfart- og jernbanesektoren og åpne for fri konkurranse
- Selge Avinor, NSB og Jernbaneverket til private aktører
- Selge statens eierandeler i SAS

9.4 Øvrig kollektivtransport

Kollektivtransport i byene er noe mange mennesker er avhengige av, og som stiller store krav til punktlighet, pålitelighet og kvalitet.

Liberalistene mener at dette feltet skal slippes fri, slik at alle aktører på dette markedet får anledning til å konkurrere på like vilkår. Det innebærer blant annet at vi går inn for en kraftig deregulering av kollektivtransporten, samtidig som vi overfører eierskap og drift av samtlige kollektivtransporttjenester til private aktører, slik som busselskaper og T-baner. Liberalistene åpner for at utenlandske aktører kan overta slike tjenester på lik linje med norske aktører.

En kraftig deregulering åpner for innovasjon og nytenkning når det gjelder å levere gode og effektive kollektivtransportløsninger til befolkningen, som en følge av blant annet teknologisk utvikling. Dette har vi blant annet sett innen taxinæringen, med lanseringen av for eksempel innovative mobiltelefonapplikasjoner, som er godt mottatt av forbrukere. Liberalistene ønsker all slik konkurranse velkommen, og vil blant annet avskaffe løyveordninger i taxinæringen for å sikre at alle konkurrerer på helt like vilkår.

Liberalistene vil:

- Gradvis overføre eierskap og drift av all kollektivtransport til private aktører
- Deregulere all kollektivtransport og åpne for fri konkurranse

10.

Innvandringspolitikk

10.1 Positiv og produktiv innvandring

Liberalistene mener på prinsipielt grunnlag at ethvert menneske med fredelige intensjoner bør kunne krysse landegrensene for å bosette seg der han eller hun ønsker. Vi er derfor i utgangspunktet positive til innvandring for produktive og lovlige mennesker. Innvandring er positivt for økonomien, da det bidrar til økt verdiskaping gjennom etablering av nye bedrifter, og ved at arbeidskraften kan flytte fritt dit den gjør mest nytte for seg. Det er til syvende og sist positivt for innvandrerene selv, som får anledning til å realisere sine drømmer og ambisjoner andre steder enn der man tilfeldigvis er født, og ved å unnsnippe for eksempel undertrykkende og korrupte regimer. Samtidig skal innvandringspolitikken også bidra til å gjøre landet vårt trygt og fredelig.

Liberalistene vil:

- I utgangspunktet stille seg positive til innvandring for lovlige og produktive mennesker
- Ha en innvandringspolitikk som fører til et trygt og fredelig land

10.2 Innvandring og velferdsstaten

I dag er det slik at innvandring legger en stor økonomisk byrde på staten og skattebetalerne, i form av blant annet omfattende støtteordninger. Liberalistene ønsker en innvandringspolitikk som innebærer at fredelige og produktive individer kan bosette seg i Norge, men uten at de får tilgang til statskassen via diverse støtteordninger. Det betyr blant annet at innvandrere ikke skal ha gratis tilgang til offentlig finansierte helsetjenester og trygdeytelser i et antall år etter ankomst til landet. Barn og unge skal imidlertid ha tilgang til det offentlige utdannelsessystemet.

Liberalistene ønsker en gradvis nedbygging av velferdsstaten for alle borgere, men i løpet av nedtrappingsfasen skal innvandrere ha mulighet til å opparbeide seg rett til offentlige ytelser på samme måte som nordmenn. Disse rettighetene skal imidlertid ta flere år å opparbeide seg, og i mellomtiden må innvandrere sørge for finansiering av helsetjenester og dekning av inntektsbortfall på egen hånd, eller ved hjelp av frivillige institusjoner. Dette medfører at innvandringen som er motivert av et ønske om å motta velferdsgoder og økonomisk støtte forsvinner, og at all innvandring i praksis blir arbeidsinnvandring. Under et slikt system vil innvandrere primært bestå av produktive og selvstendige mennesker som kommer til landet for å arbeide og ta vare på seg selv og sin familie.

Norge fremstår for mange som et attraktivt land for kriminelle innvandrere på grunn av blant annet milde strafferammer og gunstige soningsforhold sammenlignet med mange andre land. Som nevnt i kapittel 2 ønsker Liberalistene å sikre at politiet til enhver tid har tilstrekkelige ressurser, og at strafferammene skal heves betydelig. Dette gjør Norge til et mindre attraktivt land for innvandrere med kriminelle intensjoner. Liberalistene går inn for at innvandrere uten statsborgerskap som har begått kriminalitet av alvorlig art umiddelbart skal sendes ut av landet, uavhengig av

forholdene i hjemlandet. Liberalistene jobber for at innvandrere ikke skal ha tilgang til offentlige ytelser ved ankomst til landet, men inntil dette er gjennomført skal eventuelle offentlige ytelser som gis til innvandrere opphøre umiddelbart etter utvisning fra landet.

Liberalistene vil ikke innføre et forbud mot tigging, verken for norske eller utenlandske borgere. Det er opp til grunneier selv å avgjøre om tigging skal være tillatt på vedkommendes eiendom. Dette kan i praksis føre til lokale tiggerforbud. En lavere terskel inn i arbeidslivet vil redusere forekomsten av tigging.

Liberalistene vil:

- Legge til rette for produktiv arbeidsinnvandring og gå imot velferdsmotivert innvandring
- At innvandrere ikke skal ha gratis tilgang til offentlige ytelser en lengre periode etter ankomst, med unntak av utdanningsinstitusjoner
- Gjøre Norge mindre attraktivt for kriminelle innvandrere
- Ikke innføre et generelt forbud mot tigging, men la grunneiere selv avgjøre
- Returnere kriminelle innvandrere så raskt som mulig, og stanse alle offentlige ytelser til utviste innvandrere umiddelbart

10.3 Integrering

Liberalistene mener at et av de beste integreringstiltakene er å forhindre at innvandrere gjør seg avhengige av offentlige velferds- og støtteordninger. Et fravær av slike ordninger gir innvandrere insentiver til å ta arbeid eller utdanning, og bidrar til mer effektiv og raskere integrering i det norske samfunnet. Offentlige

støtteordninger gjør det mulig for innvandrere å holde seg hjemme og adskilt fra samfunnet, og slike ordninger bidrar til et høyt nivå på offentlige utgifter. Liberalistene går inn for å avskaffe alle former for støtteordninger til innvandrere.

Liberalistene går ikke inn for tvungne integreringstiltak, da vi anser dette som et brudd på individets suverenitet. Alle integreringspolitiske tiltak og virkemidler, inkludert norskopplæring, må skje på frivillig og privat basis, for eksempel gjennom frivillige organisasjoner. Enhver innvandrer er pliktig til å sette seg inn i gjeldende lover. Alle innvandrere skal gis full anledning til å praktisere sin egen kultur og religion, så lenge praksisen ikke innebærer utøvelse av tvang overfor andre mennesker, eller på annen måte er i strid med norsk lovgivning.

Det er avgjørende for integreringen at innvandrere behandles på akkurat lik linje med nordmenn fra lovverkets side, hvilket innebærer at ingen innvandrere skal motta noen former for særbehandling. Likhet for loven er et prinsipp som skal gjelde absolutt alle. Det innebærer at det ikke kan vedtas særlover på vegne av innvandrere, som for eksempel legger begrensninger på ytringsfriheten, eller som gir innvandrere andre typer særrettigheter som andre borgere ikke besitter.

Liberalistene vil:

- Avvikle alle former for statlige støtteordninger til innvandrere
- Avvikle integreringstiltak basert på tvang
- At all religions- og kulturutøvelse skal være fredelig og i tråd med norske lover
- Avstå fra enhver form for særbehandling av innvandrere

10.4 Asylsøkere

Flyktninger er mennesker som søker seg bort fra sine hjemland på grunn av politisk, etnisk eller religiøs forfølgelse. Liberalistene har full forståelse for at de som havner i en slik ulykkelig situasjon midlertidig eller permanent søker seg til stater hvor beskyttelse mot forfølgelsen kan gis.

Liberalistene ønsker at det ansvaret som staten i dag har tatt på seg for flyktninger umiddelbart overføres til private og frivillige organisasjoner, slik som Røde Kors, Amnesty International og lignende. Dagens statlige systemer for behandling av asylsøknader bygges ned så raskt som mulig. Dette vil innebære at dagens lovfestede rett til å søke asyl hos politiet oppheves. Utlendinger uten oppholdstillatelse sendes tilbake eller bortvises til landet de kom fra, eller overlates til veldedige organisasjoner.

Liberalistene vil dermed i utgangspunktet oppheve skillet i lovverket mellom innvandrere og flyktninger/asylsøkere. Flyktninger vil få oppholdstillatelse på samme måte og på lignende vilkår som andre utlendinger som ønsker å bosette seg i Norge. Det følger av dette at vi ønsker å legge ned det statlige asylinstituttet.

Liberalistene vil:

- At dagens lovfestede rett til å søke asyl hos politiet oppheves.
- At skillet i lovverket mellom innvandrere og flyktninger/asylsøkere bygges ned.
- At flyktninger kan søke oppholdstillatelse på samme måte og på lignende vilkår som andre utlendinger.
- Legge ned asylinstituttet

10.5 Statsborgerskap

Innvandrere kan få innvilget statsborgerskap etter ti års kontinuerlig opphold i Norge. For å oppnå statsborgerskap må vedkommende kunne vise til en god vandel og ikke ha begått alvorlig kriminalitet, verken i Norge eller i opprinnelseslandet. Mindre overtredelser fører ikke nødvendigvis til avslag på søknaden, og lovbrudd begått i søkerens hjemland, som ikke regnes som lovbrudd i Norge, gir heller ikke nødvendigvis grunnlag for avslag. Dersom opplysningene til søkeren på et senere tidspunkt viser seg å være uriktige, kan statsborgerskapet tilbakekalles.

Liberalistene ønsker at innvandrere som får norsk statsborgerskap kan beholde andre statsborgerskap som man har fra tidligere. Vi ønsker også å gi nordmenn muligheten til å beholde sitt statsborgerskap, dersom de får statsborgerskap i et annet land.

For å unngå rettslige overtramp ønsker Liberalistene å innføre en foreldelsesfrist i saker som omhandler statsborgerskap utstedt på feil grunnlag. Foreldelsesfristen gjelder ikke dersom vedkommende er dømt for alvorlige forbrytelser som mord eller grov vold. Barn født av foreldre som mister sitt statsborgerskap skal ikke rammes av foreldrenes lovbrudd.

Liberalistene vil:

- At innvandrere med god vandel kan søke om statsborgerskap etter ti år
- Tillate at innvandrere som får norsk statsborgerskap kan beholde sine tidligere statsborgerskap
- Tillate at nordmenn som får statsborgerskap i et annet land, kan beholde sitt norske statsborgerskap

- Innføre foreldelsesfrist i saker som omhandler statsborgerskap utstedt på feil grunnlag

11. Utenriks- og sikkerhetspolitikk

11.1 Overordnede målsettinger

Liberalistene ønsker at det overordnede målet i utenrikspolitikken skal være å verne om norske interesser, både økonomiske, diplomatiske og sikkerhetsmessige. Vi ønsker å vedlikeholde og om mulig utvide allianser med stater som baserer seg på kjerneverdier i opplysningstradisjonen, som frihet, markedsøkonomi, demokrati og rettssikkerhet. Det å ivareta sikkerheten til norske borgere er blant statens mest grunnleggende oppgaver, og vi ønsker en stat som er i stand til å forvalte denne oppgaven på mest mulig effektivt vis.

Liberalistene mener at norske myndigheter skal være konstant årvåkne overfor endringer i det globale trusselbildet, og utvise moralsk integritet og handlekraft overfor negative tendenser som potensielt kan true sikkerheten til Norge og våre allierte. Norge bør så langt det er mulig bidra til fred, politisk stabilitet og økt frihandel i

hele verden. Liberalistene ønsker å fremheve betydningen av å spre den frie markedsøkonomien og effektiv opprettelse eller vern av privat eiendomsrett til flest mulig regioner og land. Fri markedsøkonomi bidrar til å forebygge og forhindre konflikter gjennom å knytte nasjoner sammen gjennom handel, og ved å legge til rette for velstandsøkning innad i hver nasjon.

Kriger medfører alltid store menneskelige lidelser, og bidrar i en del tilfeller til å ytterligere komplisere konflikter. Liberalistene ønsker på generelt grunnlag at terskelen for bruk av militær makt skal ligge høyt, og at slik maktbruk som hovedregel alltid kun skal benyttes som aller siste utvei i selvforsvarsøyemed. Dersom krig blir nødvendig, mener Liberalistene at militære operasjoner skal gjennomføres med høy besluttsomhet og handlekraft, til fienden er nedkjempet militært og moralsk.

Liberalistene vil:

- Føre en utenrikspolitikk som ivaretar interessene til Norge og våre allierte
- At norske myndigheter hele tiden skal følge med på det globale trusselbildet
- Fremheve betydningen av å spre den frie markedsøkonomien og vern av eiendomsretten
- At det skal være høy terskel for bruk av militær makt

11.2 NATO

Å ivareta nasjonal og internasjonal sikkerhet er ikke noe enkeltnasjoner kan klare alene. Liberalistene er tilhenger av militæralliansen NATO, som i all hovedsak består av land som deler det samme verdigrunnlaget. Vi ønsker å videreføre Norges

medlemskap og engasjement i NATO, og bidra til fortsatt samtrening av militære styrker innad i alliansen. Vi vil at NATO primært skal fokusere på å ivareta sikkerheten i alliansens nærområder, og at terskelen for å engasjere seg i væpnede konflikter i andre deler av verden skal være høy, med mindre konfliktene utgjør en konkret, overhengende trussel for medlemslandene.

Liberalistene anser USA som vår nærmeste allierte, og satser på å opprettholde et nært og godt forhold til USA i sikkerhets- og forsvarspolitikken. Dette innebærer blant annet å videreføre amerikansk trenings- og øvelsesvirksomhet i Norge, og samtidig ha et effektivt etterretningssamarbeid. Samtidig ønsker vi å opprettholde og om mulig fremme samarbeid og godt naboskap med alle nærliggende nasjoner, spesielt de som grenser til direkte Norge.

Liberalistene vil:

- Videreføre medlemskapet og engasjementet i NATO-alliansen
- At NATO skal ha hovedfokus på sikkerheten i alliansens nærområde
- Opprettholde gode forsvarspolitiske relasjoner med USA

11.3 Det norske forsvaret

Å sikre et militært forsvar, som kan beskytte borgerne mot angrep fra fremmede nasjoner, er en av de mest fundamentale statlige oppgavene. Liberalistene ønsker et sterkt og slagkraftig forsvar, som både har kapasitet til å forsvare Norges grenser, og som har evne til å være en effektiv bidragsyter i legitime, internasjonale

operasjoner som NATO-medlem. Beskyttelse av Norges grenser stiller spesielle krav på grunn av landets lange kystlinje, og Liberalistene ønsker særlig å sikre at Sjøforsvaret til enhver tid besitter tilstrekkelige ressurser.

Liberalistene ønsker dessuten å sette av tilstrekkelige ressurser til å opprettholde et moderne flyvåpen. Vi anser Heimevernet som en betydningsfull del av forsvaret, og skal sikre at Heimevernet er velutstyrt og landsdekkende. Norges spesialstyrker besitter høy kompetanse, og spiller en sentral rolle både når det gjelder anti-terrorvirksomhet og internasjonale operasjoner. Liberalistene mener at spesialstyrkene skal fortsette å være en høy prioritet, og vil sikre at styrkene har tilgang til ressursene som behøves for å løse sine oppdrag.

Norge er et av kun få europeiske land som fremdeles praktiserer generell, tvungen militærtjeneste. På prinsipielt grunnlag kan Liberalistene ikke akseptere tvungen militærtjeneste, da vi anser dette som et grovt brudd på individets frihet og selvråderett. I stedet ønsker vi et profesjonelt forsvar basert på frivillig vervede mannskaper. På den måten tiltrekker Forsvaret de mest motiverte personene, som igjen øker kvaliteten og slagkraften til Forsvaret.

Liberalistene mener Forsvaret bør ha størst mulig autonomi og går inn for en kraftig reduksjon av den politiske styringen. Det er den fagmilitære kompetansen som bør ligge til grunn for organisering av Forsvaret og beslutningene knyttet til investeringer og prioriteringer, basert på behovene som til enhver tid foreligger. Liberalistene går inn for at Forsvaret selv skal utarbeide sine budsjetter, som i sin tur åpent oversendes Stortinget for godkjenning.

Liberalistene vil:

- Sikre et sterkt og slagkraftig forsvar

- Sikre tilstrekkelige ressurser for spesialstyrkene og Heimevernet
- Avskaffe verneplikten
- Ha minst mulig politisk styring av Forsvaret

11.4 FN

Liberalistene er generelt skeptiske til alle organisasjoner som søker å overføre makt fra enkeltnasjoner til overnasjonale entiteter, og det innebærer at vi er kritiske til FN. Vi anser FN for å være en stor, tungrodd, byråkratisk og ineffektiv organisasjon, som gang på gang viser seg å være ute av stand til å håndtere og hindre konflikter i verden, til tross for at dette er en av organisasjonens sentrale oppgaver. Folkemordet i Rwanda i 1994 er et eksempel på en konflikt som FN fullstendig sviktet i å forhindre.

FN omfatter mer eller mindre samtlige land i verden, og et av grunnprinsippene til organisasjonen er at alle medlemslandene skal anses som likeverdige. Med tanke på at en høy andel av FNs medlemsland ikke er demokratiske land, hvorav mange er totalitære regimer, er FN dermed ikke en organisasjon som entydig kan sies å være en forkjemper for demokratiske og frihetlige verdier.

Derimot fremstår FN som en organisasjon med et utvannet og relativistisk moralsk fundament, hvilket er en skjellsettende grunn til handlingslammelsen som organisasjonen gjentatte ganger har demonstrert. I stedet for å basere sine beslutninger og standpunkter på entydige, moralske prinsipper, tas beslutningene på grunnlag av flertallsavgjørelser, hvor altså undertrykkende regimer står for en god del av stemmene. Dette svekker gyldigheten til FNs

beslutningsprosesser. Liberalistene ønsker ikke at Norge skal støtte opp om FN, og skal derfor melde Norge ut av organisasjonen.

Liberalistene vil:

- Melde Norge ut av FN

11.5 EU

Liberalistene ønsker en så stor fordeling og spredning av makt som mulig for å ivareta individets frihet, og det innebærer å overføre innflytelse og makt fra politiske institusjoner til enkeltindividet og det sivile samfunn. Dette gjelder så vel innenfor nasjonalgrensen som på tvers av nasjonalgrensene. EU er en organisasjon som i stor grad bidrar til å konsentrere mye politisk makt hos en relativt liten gruppe mennesker, og bidrar til å undergrave nasjonalstatenes selvråderett og selvstendighet.

Liberalistene oppfatter EU som en byråkratisk organisasjon med stor iver etter å innføre reguleringer av økonomien og næringslivet. I tillegg står EU bak massive subsidier til næringslivet, og ikke minst praktiserer organisasjonen en sterkt proteksjonistisk handelspolitikk overfor resten av verden, som Liberalistene er motstandere av.

Liberalistene stiller seg bak en del av målsettingene til EU når det gjelder fri flyt av varer, mennesker og tjenester mellom grensene, men mener dette både kan og bør gjennomføres av hver enkelt stat, uavhengig av overnasjonale organisasjoner. EU er derfor overflødig som et verktøy for å legge til rette for frihandel, og det samme er EØS-avtalen. Liberalistene går på bakgrunn av dette inn for å holde Norge utenfor EU og oppheve EØS-avtalen. Vi ønsker i

stedet frivillig frihandel og tollfrihet, både mellom de europeiske statene, og mellom europeiske stater og stater i resten av verden.

Liberalistene vil:

- Gå imot norsk EU-medlemskap og si opp EØS-avtalen
- Si opp Schengen-avtalen og gjeninnføre nasjonal grensekontroll som suveren nasjon, bortsett fra mot andre nordiske nasjoner
- Jobbe for full frihandel og tollfrihet mellom alle stater

11.6

Bistand/utviklingshjelp

Liberalistene anser fattigdom som et stort problem, og ønsker å redusere verdens fattigdom mest mulig. Norge, i likhet med mange andre vestlige land, gir hvert år enorme beløp i økonomisk bistand til utviklingsland. Selv om intensjonene bak slike tiltak er gode, konstaterer Liberalistene for det første at statlig bistand har liten positiv effekt i det store bildet, samt at bistanden ofte gjør vondt verre for fattige land. Det er i mange tilfeller dårlig kontroll med hvor midlene havner, og det medfører at bistanden blant annet kan bidra til å opprettholde og styrke korrupte regimer og andre destruktive elementer.

Fra et økonomisk ståsted kan bistand blant annet ha den alvorlige konsekvensen at det fratar aktører i fattige land insentiver til å satse på oppbyggingen av et eget, lokalt næringsliv. Det er kun etableringen av et velfungerende produksjonsapparat og markedsøkonomi som kan danne grunnlaget for varig og

økonomisk bærekraftig velstandsutvikling, og slike prosesser kan bli alvorlig svekket av overføringer av midler via statlig eller internasjonal bistand.

Bistanden har i så måte en passiviserende og avhengighetsskapende virkning, og det er skadelig for oppbyggingen av den lokale og nasjonale økonomien i mottakerlandet. I mange tilfeller stiller giveren av bistanden bestemte betingelser knyttet til de økonomiske ytelsene, og disse betingelsene er ikke nødvendigvis i de langsiktige økonomiske interessene til mottakerlandet.

Liberalistene konstaterer at det beste virkemiddelet mot fattigdom er frihandel og markedsøkonomi. Dette er igjen avhengig av sterkt og forutsigbart vern av den private eiendomsretten, som i stor grad mangler i underutviklede land. Fravær av privat eiendomsrett gjør oppbyggingen av kapital vanskelig, som igjen hemmer investeringer og økonomisk vekst. Liberalistene ønsker en rask nedtrapping og snarlig avskaffelse av all statlig bistand, og vil overlate dette til frivillige organisasjoner og privatpersoner. Samtidig legger vi vekt på betydningen av privat eiendomsrett, markedsøkonomi og frihandel når det gjelder å bekjempe fattigdom i verden.

Liberalistene vil:

- Ha en snarlig avskaffelse av all statlig bistand, og overlate utviklingshjelp til frivillige organisasjoner og privatpersoner
- Fremheve betydningen av markedsøkonomi og privat eiendomsrett i utviklingsland

12. Kulturpolitikk

12.1 Et fritt kulturliv

Kultur er en sentral del av livet til mange mennesker. Liberalistene ønsker et levende og dynamisk kulturliv som dekker behovene til flest mulig mennesker. Vi mener dette best oppnås ved at staten trekker seg helt ut av kulturlivet. Kultur hører utelukkende til den private, sivile samfunnssfæren, og både drift og finansiering av samtlige kulturtilbud bør skje på privat og frivillig basis i det frie markedet. Det er ikke statens oppgave å definere på vegne av borgerne hvilke kulturelle uttrykk det skal satses på, gjennom å subsidiere for eksempel kulturprosjekter og kunstnere.

Et rikt og mangfoldig kulturliv må vokse organisk frem på grunnlag av personlig engasjement og talent hos dem som skaper kulturelle uttrykk, og deres evne til å vekke publikums begeistring. Kultur er en næring som må overleve og vokse ved å tiltrekke seg betalende kunder på lik linje med andre næringer. Dette er dessuten den eneste måten å sikre at kulturproduksjonen er økonomisk bærekraftig. Liberalistene går på bakgrunn av dette inn for en snarlig nedtrapping av alle statlige overføringer til kultursektoren, og ønsker å tilbakeføre pengene til skattebetalerne, slik at borgerne selv kan velge hvilke kulturtilbud de ønsker å bruke pengene på.

Liberalistene vil:

- Ha et mangfoldig og rikt kulturliv
- At staten ikke skal ha noe rolle i kulturlivet

12.2 Bevaring av kulturminner

Liberalistene mener det er av stor verdi å ta vare på bygninger, kulturminner og historiske landemerker. Vi mener imidlertid at eiendomsretten er ukrenkelig, og kan derfor ikke akseptere bruksbegrensninger eller ekspropriasjon av privat eiendom i fredningsøyemed. Det å ta vare på kulturminner må derfor skje på privat basis, for eksempel gjennom frivillige medlemsorganisasjoner. Det finnes allerede mange slike organisasjoner i dag, for eksempel de som er organisert under Norges kulturvernforbund. Det følger av dette at vi ønsker å avskaffe riksantikvarordningen. Vi vil overføre all drift av muséer, biblioteker og tilsvarende institusjoner til private aktører.

Liberalistene vil:

- Fjerne riksantikvar/byantikvar og myndigheters mulighet for å pålegge retningslinjer for vedlikehold av eiendom
- Overlate forvaltningen av kulturminner til privat sektor
- Privatise muséer, biblioteker og lignende institusjoner

12.3 NRK

Liberalistene erkjenner at NRK er en tradisjonsrik institusjon som huser mye erfaring og kompetanse innen TV- og nyhetsproduksjon. Vi ønsker et fullstendig skille mellom stat og kulturliv, og det

innebærer at vi ønsker å privatisere NRK. Dette skal skje gjennom å selge ut statens andel av aksjene i selskapet.

Kringkastingsavgiften skal følgelig avskaffes. Det er både meningsløst og umoralsk at borgerne skal tvinges til å betale for TV- og radiokanaler, særlig i lys av det enorme mangfoldet som i dag finnes både når det gjelder TV-tilbud og Internett-baserte underholdningstjenester.

Liberalistene vil:

- Privatisere NRK og avskaffe kringkastingsavgiften

12.4 Presse- og ytringsfrihet

Ytrings- og pressefrihet er av helt avgjørende betydning i et fritt samfunn. Pressen og media for øvrig skal operere helt uavhengig av stat og myndigheter, og staten skal ikke ha anledning til å utøve noen former for sensur av media. Konkrete trusler mot mennesker og oppfordring til vold faller ikke inn under ytringsfriheten, og skal være straffbart. Liberalistene er motstandere av alle former for næringssubsidier, og det innebærer at vi vil avvikle pressestøtten. Avvikling av pressestøtten er viktig for å ivareta pressens uavhengighet. Liberalistene konstaterer at elektronisk distribusjon gir mindre medieaktører stadig flere nye muligheter.

For å verne best mulig om ytringsfriheten ønsker Liberalistene å avskaffe lover som kan brukes til å begrense ytringsfriheten, slik som lover mot hatefulle ytringer og diskrimineringslovgivning. Trusler og oppfordring til vold og andre straffbare handlinger mot

enkeltindivider eller grupper faller ikke inn under ytringsfriheten, og skal være straffbart.

Liberalistene vil:

- Sikre en fri og uavhengig presse og gå imot alle former for statlig sensur
- Avvikle pressestøtten
- Avskaffe lover som kan brukes til å begrense ytringsfriheten, herunder diskrimineringslovgivning og lover mot hatefulle ytringer

12.5 Religion

Liberalistene er tilhengere av full religionsfrihet, og mener enhver skal ha anledning til å praktisere sin egen religion slik man selv ønsker. All religionsutøvelse må imidlertid være fredelig og ikke involvere tvang mot andre mennesker, samt være i samsvar med norsk lovgivning. Dette innebærer blant annet at vi ønsker et forbud mot religiøs omskjæring av barn, da det er en krenkelse av individets selvråderett over egen kropp. Religiøse kan eventuelt selv bestemme å bli omskåret når de har nådd myndig alder.

Liberalistene mener at ytringsfriheten er absolutt, og aksepterer ikke at det skal legges noen former for begrensninger på meningsytringer knyttet til religion, heller ikke de som kan oppfattes som støtende eller krenkende. Liberalistene vil derfor gå imot all lovgivning som tar sikte på å begrense eller forhindre slike ytringer.

Direkte trusler mot mennesker, samt oppfordring til vold og andre straffbare handlinger, faller ikke inn under ytringsfriheten og skal være straffbart. Liberalistene mener det ikke skal være noen

forbindelser mellom stat og religion, og vil oppheve all lovregulering av Den norske kirke. Vi ønsker en religionsnøytral og sekulær grunnlov, og går inn for å fjerne alle referanser til religion i den norske Grunnloven. Liberalistene anser religionsutøvelse som en privatsak, og ønsker å avvikle alle former for statsstøtte til trossamfunn.

Liberalistene vil:

- Gå inn for full religionsfrihet for alle som utøver sin religion på en fredelig måte
- Forby religiøs omskjæring av barn
- Gå imot lovgivning som begrenser eller forhindrer ytringer knyttet til religion
- Ha et fullstendig skille mellom stat og religion
- Avvikle all statsstøtte til trossamfunn